थोडे परि निरे। अविट ते घ्यावे खरे ॥
घ्यावे जेणे नये तुटी। बीज वाढे बीजा पोटी ॥

क्रांतिअग्रणी पर्व

प्रबोधन । संघटन । संघर्षासाठी | पाक्षिक | रविवार, १२ जुलै २०२६

सोयरा सज्जन विसांवा ।
जाईन त्याच्या गांवा भेटावया ॥

संस्थापक

स्व. क्रांतिअग्रणी डॉ. जी. डी. बापू लाड

संपादक मंडळ अध्यक्ष

आ. अरुण लाड

सदस्य, विधानपरिषद, महाराष्ट्र राज्य

संपादक : **चंद्रकांत लक्ष्मण रोकडे**

मु. पो. कुंडल, मो. 9420793103

प्रकाशक : **उमेश दत्तात्रय पेटकर**

मु.पो. कुंडल, ता. पलूस, जि. सांगली.

मालक : **अशोक पांडूरंग पवार**

मु.पो. कुंडल, ता. पलूस, जि. सांगली.

मुद्रक : **लक्ष्मी प्रिंटिंग प्रेस, कुंडल**

प्रोप्रा. गोविंद किसन डुबल

संपादन, मांडणी : **संस्कृती-पृथ्वी क्रिएशन, सांगली**

मोहन यादव - प्रशांत देसाई

८८०५००७४१६ - ९८५०९७७५०९

RNI No.: MAHMAR/2008/24954
RND/53/KRANTIAGRANIPARV/2025
SGL/53/2025-2027

- वर्ष : १८ वे • अंक : ४२
- रविवार, दि. १२ जुलै २०२६
- पृष्ठे ३२ • मूल्य : ₹२०
- वार्षिक वर्गणी : ₹५००
- कार्यालयीन पत्ता:
  संपादक, 'क्रांतिअग्रणी पर्व' पाक्षिक
  मु.पो. कुंडल - ४१६ ३०९,
  ता. पलूस, जि. सांगली (महाराष्ट्र)
- email : krantiagrani@gmail.com

या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या मतांशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. (पलूस न्याय कक्षेत)

अंतरंग

- धगधगती धरती, अस्वस्थ आभाळ ४
- वाघाचा डोंगर ८
- उसावरील रोगांचे असे करा नियंत्रण १०
- खाशाबांचा संघर्ष...रुपेरी पडद्यावर १४
- ग्राफिक्स १६
- समाज बदलला, मुलंही बिघडली १८
- कविता २१
- जस्ट जोकिंग २२
- फळबागांमध्ये घ्या आंतरपिके २४
- जलदर वाढीचा पुनर्विचार करा २६
- पेपर फुटीबाबत कायदे कडक करा २७
- भूखंड इतर उद्योगांना मिळणार २८
- पदवीधर शिक्षकांना न्याय द्या ३०
- धोकादायक वीज वितरण व्यवस्था बदला ३१

संपादकीय

कर्जमाफी, पावसाने शिवाराला नवसंजीवनी

महाराष्ट्राच्या ग्रामीण अर्थव्यवस्थेचा कणा असलेला शेतकरी गेली काही वर्षे निसर्गाच्या लहरीपणाशी, उत्पादन खर्चातील वाढ, बाजारभावातील अनिश्चितता आणि कर्जाच्या ओझ्याशी झुंज देत आहे. अशा वेळी राज्य शासनाने जाहीर केलेली 'पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर शेतकरी कर्जमुक्ती योजना' आणि त्यानंतर वेळेवर सक्रिय झालेला मान्सून या दोन घटनांनी राज्यातील बळीराजाला मोठा मानसिक व आर्थिक दिलासा दिला आहे. संकटांच्या मालिकेत अडकलेल्या शेतकऱ्याला नव्या हंगामाची आशा देणारे हे दुहेरी बळ ठरत आहे.

राज्य शासनाने जाहीर केलेल्या कर्जमाफी योजनेत पात्र शेतकऱ्यांच्या पीककर्जाला दोन लाख रुपयांपर्यंत दिलासा देण्याचा निर्णय घेतला आहे. नियमित कर्जफेड करणाऱ्या शेतकऱ्यांसाठीही प्रोत्साहनपर लाभाची तरतूद करण्यात आली आहे. या योजनेमुळे लाखो शेतकऱ्यांच्या डोक्यावरचे कर्जाचे ओझे हलके होण्यास मदत होणार आहे. सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे कर्जबाजारीपणामुळे निर्माण झालेला मानसिक ताण कमी होऊन शेतकऱ्याला नव्याने शेतीकडे पाहण्याचे बळ मिळत आहे. नव्या हंगामासाठी आवश्यक असलेले पीककर्ज, बियाणे, खते आणि इतर कृषी निविष्ठांची उपलब्धता सुलभ होण्याचा मार्गही या निर्णयामुळे मोकळा झाला आहे.

दुसरीकडे, यंदा प्रारंभी लांबलेल्या मान्सूनमुळे राज्यातील शेतकरी चिंतेत होता. पेरणीयोग्य पाऊस पडत नसल्याने अनेक भागांत शेतकरी आभाळाकडे डोळे लावून बसला होता. मात्र आता मान्सूनने वेग घेतला आहे. राज्याच्या बहुतांश भागात समाधानकारक पाऊस सुरू झाला आहे. त्यामुळे रखडलेल्या पेरण्यांना गती मिळाली आहे. कोरड्या पडलेल्या शिवारात पुन्हा नांगर फिरू लागले आहेत आणि शेतकऱ्यांच्या चेहऱ्यावर आशेचे हास्य परतले आहे. पावसामुळे केवळ खरीप हंगामालाच नवसंजीवनी मिळालेली नाही, तर महाराष्ट्राच्या कृषी अर्थकारणाचा महत्त्वाचा आधार असलेल्या ऊस, डाळिंब, द्राक्ष, केळी, भाजीपाला आणि इतर बागायती पिकांनाही जीवनदान मिळाले आहे. गेल्या काही महिन्यांत जलसाठे कमी झाल्याने या पिकांवर संकटाचे ढग दाटले होते. आता धरणे, तलाव, बंधारे आणि विहिरींमधील पाणीसाठा वाढू लागल्याने बागायती शेतीला आवश्यक असलेले सिंचन पुन्हा सक्षम होण्याची चिन्हे दिसू लागली आहेत. राज्याच्या ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला चालना देणाऱ्या या नगदी पिकांचे संरक्षण होणे ही अत्यंत महत्त्वाची बाब आहे.

पावसाचा आणखी एक महत्त्वाचा परिणाम म्हणजे पशुधनाला चाऱ्याची उपलब्धता वाढू लागली आहे. दुष्काळसदृश परिस्थितीत हिरव्या चाऱ्याचा गंभीर प्रश्न निर्माण झाला होता. आता कुरणे हिरवीगार होत आहेत. जनावरांसाठी चारा उपलब्ध होऊ लागल्याने दूध व्यवसाय, पशुपालन आणि ग्रामीण पूरक अर्थव्यवस्थेलाही नवसंजीवनी मिळण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे. शेती आणि पशुपालन हे ग्रामीण जीवनाचे एकमेकांना पूरक घटक असल्याने या बदलाचा व्यापक सकारात्मक परिणाम होणार आहे.

मात्र याकडे अंतिम उपाय म्हणून पाहता येणार नाही. कर्जमाफी हा कायमस्वरूपी उपाय नसून तो संकटातून बाहेर पडण्यासाठीचा तात्पुरता आधार आहे. त्याचप्रमाणे एका चांगल्या पावसाळ्यावर शेतीचे भवितव्य अवलंबून राहू नये. जलसंधारण, सूक्ष्म सिंचन, पीकविमा, बाजारव्यवस्थेतील सुधारणा, साठवण सुविधा, प्रक्रिया उद्योग आणि शाश्वत कृषी धोरण यांचा समन्वय साधल्याशिवाय शेती खऱ्या अर्थाने सक्षम होणार नाही. शेतकऱ्याला प्रत्येक काही वर्षांनी कर्जमाफीची वाट पाहावी लागू नये, अशी व्यवस्था उभारणे ही शासन आणि समाजाची सामूहिक जबाबदारी आहे.

हवामान बदलाचा अखेरचा इशारा...

धगधगती धरती, अस्वस्थ आभाळ

उशिरा येणारा मान्सून, अचानक कोसळणारा मुसळधार पाऊस, दीर्घकाळ टिकणाऱ्या उष्णतेच्या लाटा, हिमनद्या वितळण्याचा वाढता वेग आणि जगभरात वारंवार घडणाऱ्या नैसर्गिक आपत्ती... ही केवळ वेगवेगळी हवामानाची रूपे नाहीत; ती बदलत्या पृथ्वीची धोक्याची घंटा आहेत. हवामान बदल हा आता भविष्याचा नव्हे, तर वर्तमानाचा प्रश्न बनला आहे. मान्सून, एल निनो, तापमानवाढ आणि औद्योगिकीकरण यांच्यातील परस्परसंबंध समजून घेतल्याशिवाय या संकटाचे गांभीर्य लक्षात येणार नाही. प्रस्तुत लेखात हवामानातील या बदलांकडे वैज्ञानिक आणि सामाजिक दृष्टिकोनातून पाहण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे.

ॲड. गिरीश राऊत, निमंत्रक, भारतीय जीवन आणि पृथ्वीरक्षण चळवळ, मुंबई

यंदा मान्सून उशिरा आला. त्याआधी हवामान विभागाकडून त्याच्या आगमनाबाबत विविध अंदाज व्यक्त होत होते. मात्र काही दिवसांतच परिस्थिती पूर्णपणे बदलली आणि अनेक भागांत जोरदार पाऊस झाला. ही घटना केवळ यंदापुरती मर्यादित नाही. गेल्या काही वर्षांपासून पावसाचा स्वभाव सातत्याने बदलत असल्याचे दिसून येत आहे. पूर्वी ठराविक काळात सुरू होणारा आणि नियोजनबद्ध पद्धतीने पुढे सरकणारा मान्सून आता अनेकदा अनियमित होताना दिसतो. ही केवळ मान्सून उशिरा येण्याची बाब नाही; तर पृथ्वीवरील ऋतुचक्रात होत असलेल्या व्यापक बदलांचे ती लक्षण आहे. हवामानातील अस्थिरता वाढत असल्याने कधी कमी पाऊस, कधी अतिवृष्टी, तर कधी दीर्घ कोरडा काळ अशी टोकाची परिस्थिती निर्माण होत आहे. याचा सर्वाधिक फटका शेती, जलव्यवस्था आणि ग्रामीण अर्थकारणाला बसत आहे.

तापमानवाढीचे गंभीर संकेत

पृथ्वीचे सरासरी तापमान सातत्याने वाढत असल्याचे अनेक वैज्ञानिक अहवालांत नमूद करण्यात आले आहे. तापमानातील ही वाढ दिसायला अल्प वाटत असली, तरी तिचे परिणाम अत्यंत व्यापक आहेत. वातावरणातील उष्णता

वाढली की समुद्र, नद्या, तलाव आणि मातीतील पाण्याचे बाष्पीभवन अधिक वेगाने होते. परिणामी, एका बाजूला अतिवृष्टी तर दुसऱ्या बाजूला पाणीटंचाई अशी विरोधाभासी स्थिती निर्माण होऊ शकते. पृथ्वीवरील वाढत्या उष्णतेमुळे नैसर्गिक हवामान चक्राची लय बिघडत आहे. उष्णतेच्या लाटा अधिक तीव्र होत आहेत. अनेक देशांमध्ये विक्रमी तापमानाची नोंद होत आहे. काही भागांत शेकडो लोकांचा उष्माघाताने मृत्यू होत आहे, तर दुसरीकडे अतिवृष्टीमुळे पूरस्थिती निर्माण होत आहे. ही दोन्ही टोकाची रूपे एकाच हवामान बदलाची वेगवेगळी अभिव्यक्ती असल्याचे लेखक नमूद करतात.

‘एल निनो’च्या पलीकडचे वास्तव

भारतात पावसाचे प्रमाण कमी-जास्त झाले की ‘एल निनो’ हा शब्द चर्चेत येतो. प्रशांत महासागरातील तापमान बदलाशी संबंधित ही नैसर्गिक प्रक्रिया अनेक वर्षांपासून अस्तित्वात आहे. मात्र प्रत्येक हवामान बदलाचे कारण फक्त एल निनोमध्ये शोधणे योग्य ठरणार नाही. एल निनो हा नैसर्गिक घटक असला तरी मानवनिर्मित तापमानवाढ ही त्यापेक्षा अधिक गंभीर समस्या बनली आहे. वाढत्या कार्बन उत्सर्जनामुळे पृथ्वीचे ऊर्जासंतुलन बदलत आहे. त्याचा परिणाम जागतिक हवामान व्यवस्थेवर होत आहे. त्यामुळे केवळ एल निनो संपल्याने परिस्थिती पूर्ववत होईल, अशी अपेक्षा ठेवणे वास्तववादी ठरणार नाही.

औद्योगिकीकरण आणि पर्यावरणाचा समतोल

अठराव्या शतकानंतर सुरू झालेल्या व आजतागायत सुरु असलेल्या औद्योगिक क्रांतीने मानवी जीवनात मोठे बदल घडवून आणले. उत्पादन वाढले, वाहतूक आणि दळणवळणाची साधने विकसित झाली, आधुनिक शहरे उभी राहिली. पण या विकासाची पर्यावरणीय किंमतही मोठी ठरली. जीवाश्म इंधनांचा वाढता वापर, जंगलतोड, सिमेंटीकरण आणि वाढते औद्योगिक प्रदूषण यामुळे वातावरणातील हरितगृह वायूंचे प्रमाण वाढत गेले. औद्योगिक विकासाने मानवी जीवन अधिक सोयीस्कर केले असले, तरी त्याचबरोबर पृथ्वीच्या नैसर्गिक संतुलनावर मोठा ताण निर्माण केला आहे. आर्थिक विकास आणि पर्यावरणीय जबाबदारी यांच्यात समतोल राखला गेला नाही, तर त्याचे परिणाम भविष्यात अधिक गंभीर स्वरूपात समोर येऊ शकतात.

आता आली आहे उपाय शोधण्याची वेळ

हवामान बदल हा केवळ वैज्ञानिक किंवा पर्यावरणवाद्यांचा विषय राहिलेला नाही. तो शेती, उद्योग, अर्थव्यवस्था, आरोग्य, जलसंपदा आणि राष्ट्रीय सुरक्षेशीही जोडला गेला आहे. त्यामुळे या संकटाचा सामना करण्यासाठी केवळ सरकारी धोरणे पुरेशी ठरणार नाहीत. समाजातील प्रत्येक घटकाने आपल्या जीवनशैलीत बदल स्वीकारणे आवश्यक आहे. कार्बन उत्सर्जन कमी करणे, जंगलांचे संवर्धन, जलसंधारण, नैसर्गिक संसाधनांचा मितव्ययी वापर, पर्यावरणपूरक शेती आणि नवीकरणीय ऊर्जेचा विस्तार या उपाययोजनांना अधिक गती देण्याची गरज आहे. हवामान बदलाशी जुळवून घेण्याइतकेच त्याची कारणे कमी करण्यावर भर देणेही आवश्यक ठरेल.

जागतिक संस्थांचे इशारे

जागतिक हवामान विषयक संशोधन करणाऱ्या अनेक संस्था गेल्या काही दशकांपासून वाढत्या तापमानाबाबत सातत्याने इशारे देत आहेत. हवामानातील बदल हा आता केवळ संशोधनाचा विषय राहिलेला नाही, तर तो अन्नसुरक्षा, जलसुरक्षा, आरोग्य, अर्थव्यवस्था आणि मानवी अस्तित्वाशी जोडलेला प्रश्न बनला आहे. बदलत्या परिस्थितीकडे दुर्लक्ष करण्याऐवजी त्यावर वैज्ञानिक दृष्टिकोनातून विचार करून शाश्वत विकासाचा मार्ग स्वीकारणे आवश्यक आहे.

शेतीपुढील वाढते संकट

हवामानातील अनिश्चिततेचा सर्वाधिक फटका शेतीला बसत आहे. भारतीय शेती अजूनही मोठ्या प्रमाणावर पावसावर अवलंबून आहे. पेरणीच्या काळात पाऊस न पडणे, वाढीच्या टप्प्यात दीर्घ खंड पडणे किंवा काढणीच्या वेळी अतिवृष्टी होणे, या तिन्ही परिस्थिती शेतकऱ्याचे आर्थिक गणित बिघडवतात. पूर्वी ऋतूंचे स्वरूप बऱ्यापैकी

निश्चित असल्याने शेतीचे नियोजन करता येत असे. आज मात्र हवामानाचा अंदाज बांधणे अधिक कठीण होत चालले आहे. ही केवळ शेतीची समस्या नाही; तर अन्नसुरक्षेशी संबंधित राष्ट्रीय आव्हान आहे. पावसाच्या अनियमिततेमुळे उत्पादनात चढ-उतार होत आहेत. पाण्याची कमतरता, जमिनीतील ओलावा घटणे आणि वाढते तापमान यामुळे शेतीचा खर्च वाढत आहे. भविष्यात हवामान बदलाची तीव्रता वाढली, तर त्याचा परिणाम अन्नधान्याच्या उपलब्धतेवरही होऊ शकतो.

जलसंपदा आणि वाढते बाष्पीभवन

गेल्या काही वर्षांत अनेक ठिकाणी विक्रमी पाऊस झाला; परंतु त्यानंतर काही महिन्यांतच धरणांतील पाणीसाठे झपाट्याने कमी झाल्याचे दिसून आले. या विरोधाभासी परिस्थितीमागे वाढते तापमान आणि बाष्पीभवनाचा वेग हे महत्त्वाचे घटक असल्याचे लेखकाचे मत आहे. तापमान वाढले की जलस्रोतांमधून पाण्याचे बाष्पीभवन अधिक होते. परिणामी पाणीसाठा टिकवून ठेवण्याचे मोठे आव्हान निर्माण होते. त्यामुळे केवळ पाऊस किती पडला यापेक्षा तो किती काळ साठवून ठेवता आला, यालाही तितकेच महत्त्व प्राप्त झाले आहे. जलसंधारण, भूजल पुनर्भरण आणि पाण्याचा कार्यक्षम वापर ही भविष्यातील अत्यावश्यक धोरणे ठरणार आहेत.

जैवविविधतेवरील परिणाम

हवामान बदलाचा परिणाम केवळ माणसांवर किंवा शेतीवर होत नाही; तर संपूर्ण जीवसृष्टीवर त्याचे दूरगामी परिणाम होत आहेत. तापमानातील बदलामुळे अनेक वनस्पती आणि प्राण्यांच्या अधिवासात बदल होत आहेत. काही प्रजाती स्थलांतर करत आहेत, तर काहींचे अस्तित्व धोक्यात आले आहे. परिसंस्थेतील प्रत्येक घटक एकमेकांशी जोडलेला असल्याने एका घटकातील बिघाडाचा परिणाम संपूर्ण पर्यावरणावर होतो. म्हणूनच जैवविविधतेचे संरक्षण हे हवामान बदलाशी लढण्याचे महत्त्वाचे साधन मानले जाते.

उष्णतेच्या लाटा : नवे वास्तव

पूर्वी उष्णतेच्या लाटा काही दिवस टिकत असत. आता मात्र त्या अधिक तीव्र आणि अधिक कालावधीपर्यंत जाणवत आहेत. अनेक देशांमध्ये विक्रमी तापमानाची नोंद होत आहे. वाढत्या उष्णतेमुळे आरोग्यावर गंभीर परिणाम होत असून उष्माघात, निर्जलीकरण आणि हृदयविकाराच्या घटनाही वाढत आहेत. वाढत्या तापमानाकडे केवळ उन्हाळ्याचा भाग म्हणून पाहणे चुकीचे ठरेल. ही दीर्घकालीन हवामान बदलाची प्रक्रिया आहे. त्यामुळे आरोग्यव्यवस्था, शहरी नियोजन आणि जलव्यवस्थापन यामध्येही बदल करणे आवश्यक आहे.

पृथ्वी हीच खरी संपत्ती

मानवाने विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने मोठी प्रगती साधली आहे. मात्र या प्रगतीचा पाया असलेली पृथ्वीच असुरक्षित झाली, तर सर्व विकास निरर्थक ठरेल. जंगले, नद्या, समुद्र, पर्वत आणि जैवविविधता ही केवळ नैसर्गिक संपत्ती नाही; ती मानवी जीवनाची आधारव्यवस्था आहे. आज हवामान बदलामुळे जगभरातील अनेक देशांना नवनव्या संकटांचा सामना करावा लागत आहे. काही भागांत पाण्याची टंचाई तीव्र होत आहे, तर काही भाग अतिवृष्टीने उद्ध्वस्त होत आहेत. कृषी उत्पादन, आरोग्य, रोजगार आणि स्थलांतर यांसारख्या प्रश्नांवरही त्याचे परिणाम दिसू लागले आहेत. त्यामुळे पर्यावरणाचे रक्षण ही केवळ भावनिक भूमिका नसून विकासाच्या धोरणाचा केंद्रबिंदू बनली पाहिजे.

विकासाची नव्याने व्याख्या

विकासाच्या विद्यमान संकल्पनेवर केलेले भाष्य. मोठ्या इमारती, महामार्ग, उद्योग, वाहनांची वाढ आणि ऊर्जा वापर यांनाच विकासाचे एकमेव मापदंड मानणे योग्य नाही. आज विकासासोबत पर्यावरणीय जबाबदारी जोडणे अपरिहार्य झाले आहे. नैसर्गिक संसाधनांचा विवेकपूर्ण वापर, हरित ऊर्जा, जंगलांचे संरक्षण, पाण्याचे संवर्धन आणि शाश्वत शेती यांना विकासाच्या केंद्रस्थानी आणणे आवश्यक आहे. आर्थिक प्रगती आणि पर्यावरणीय संतुलन यांच्यात समन्वय साधल्याशिवाय भावी पिढ्यांसाठी सुरक्षित भविष्य निर्माण होणार नाही.

आव्हान संपूर्ण मानवजातीसमोर

हवामान बदल सीमा मानत नाही. तो श्रीमंत-गरीब, विकसित-विकसनशील किंवा उत्तर-दक्षिण असा भेद करत नाही. म्हणूनच या प्रश्नावर जागतिक सहकार्य आणि स्थानिक कृती या दोन्ही गोष्टी तितक्याच महत्त्वाच्या आहेत. भारतात हवामान बदलाचा सर्वाधिक परिणाम शेती, जलसंपदा आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्थेवर होऊ शकतो. त्यामुळे जलसंधारण, हवामानस्नेही शेती, स्थानिक जैवविविधतेचे संरक्षण, वृक्षलागवड आणि शाश्वत विकास या संकल्पना केवळ सरकारी योजनांपुरत्या न राहता लोकचळवळ बनण्याची गरज आहे. पृथ्वीवरील जीवन टिकवायचे असेल तर निसर्गाशी संघर्ष नव्हे, तर सहजीवनाचा मार्ग स्वीकारावा लागेल. विकास आणि पर्यावरण यांच्यातील समतोल साधणे हेच येत्या काळातील सर्वांत मोठे आव्हान असेल.

भारतातील वाढती जबाबदारी

भारत हा कृषिप्रधान देश आहे. लोकसंख्येचा मोठा भाग शेतीवर अवलंबून आहे. त्यामुळे हवामान बदलाचा परिणाम भारतावर अधिक व्यापक स्वरूपात होण्याची शक्यता आहे. बदलत्या पर्जन्यमानामुळे शेती, जलसंपदा, अन्नधान्य उत्पादन आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्था या सर्वच क्षेत्रांसमोर नवीन आव्हाने उभी राहत आहेत. हवामान बदलाच्या संकटाकडे केवळ जागतिक प्रश्न म्हणून न पाहता स्थानिक पातळीवरही उपाययोजना करणे आवश्यक आहे. गावागावांत जलसंधारण, वृक्षसंवर्धन, मृदसंवर्धन आणि पर्यावरणपूरक जीवनशैली यांचा स्वीकार झाल्यास त्याचा सकारात्मक परिणाम दीर्घकालीन स्वरूपात दिसून येऊ शकतो.

विज्ञान, समाज आणि धोरण यांची सांगड

हवामान बदलाच्या प्रश्नावर केवळ वैज्ञानिक संशोधन पुरेसे नाही. शासन, उद्योग, शेतकरी, नागरिक आणि शैक्षणिक संस्था यांनीही सामूहिक जबाबदारी स्वीकारणे आवश्यक आहे. हवामान बदलाचा सामना करण्यासाठी दीर्घकालीन धोरणे, लोकसहभाग आणि वैज्ञानिक माहिती यांची सांगड घालणे ही काळाची गरज आहे.

साहित्य

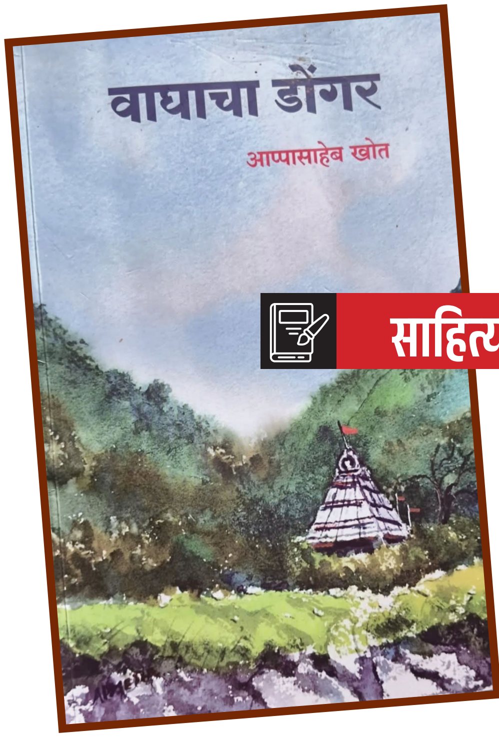

‘वाघाचा डोंगर’; निसर्ग आणि मानवी मूल्यांच्या ऱ्हासाचे चित्रण

आप्पासाहेब खोत यांचे आठ कथासंग्रह, सहा कादंबऱ्या आणि तीन ललित लेखसंग्रह अशी साहित्यसंपदा प्रकाशित आहे; तर ‘वाघाचा डोंगर’ ही त्यांची सातवी कादंबरी ठरते. शब्द शिवार यांनी प्रकाशित केलेली ही कादंबरी साहित्यात पर्यावरण आणि मानवी संस्कृतीच्या ऱ्हासावर भाष्य करणारी एक महत्त्वाची कलाकृती म्हणून समोर येते. २९ भागात आणि २२१ पृष्ठांत विस्तारलेली ही कादंबरी आधुनिकतेच्या नावाखाली निसर्गाचा आणि मानवी मूल्यांचा बळी देणाऱ्या व्यवस्थेचे विदारक वास्तव मांडणारे जळजळीत संचित आहे.

प्रा. डॉ. विनोद राठोड, उपप्राचार्य,
बाबा नाईक महाविद्यालय कोकरूड,

‘वाघाचा डोंगर’ ही कादंबरी प्रारंभापासूनच मानवी स्वभाव, बदलती ग्रामीण संस्कृती, राजकीय डावपेच आणि निसर्गाचा प्रकोप यांचा एक प्रभावी ताळेबंद मांडते. ही कादंबरी केवळ गावाची कथा सांगत नाही, तर विकासाच्या नावाखाली ग्रामीण भागाचे होणारे शोषण आणि परंपरा विरुद्ध आधुनिकता यांच्यातील संघर्षावर भाष्य करते. कादंबरीची सुरुवात सह्याद्रीच्या कुशीत वसलेल्या ‘डोंगरवाडी’ या निसर्गरम्य गावाने होते. गावाची रचना, हेमाडपंथीय भैरोबाचे मंदिर, वाघजाई देवीची रानजाई आणि त्याभोवती राहणारे गावकरी असा एक ग्रामीण पट लेखकाने उभा केला आहे. गावाचे ‘वाघवाडी’ हे नाव पडण्यामागे असलेला शौर्याचा इतिहास, ज्यामध्ये ‘भालेवाला सावंत’ याने राजाचा जीव वाचवण्यासाठी वाघाचा जबडा फाडला आणि बक्षीस म्हणून मिळालेल्या डोंगरामुळे त्याचे घराणे ‘वाघसावंत’ (इनामदार) म्हणून ओळखू लागले. हा भाग गावाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी मजबूत करतो.

कादंबरीकाराने निसर्गाच्या आणि प्राण्यांच्या माध्यमातून होणारा विनाश ताकदीने मांडला आहे. सुरुंगाचे आवाज झाल्यानंतर प्राण्यांची होणारी तगमग, मेंढ्यांचे भिणे, कुत्र्यांचे रडणे, वानरांच्या नवजात पिल्लाचा उंचावरून पडून झालेला मृत्यू आणि चिमणीच्या पिल्लाला बोक्याने घेऊन जाणे. हे प्रसंग केवळ प्राण्यांचे दुःख दाखवत नाहीत, तर निसर्गाच्या अन्नसाखळीवर माणसाने केलेला क्रूर आघात दर्शवतात. सुरुंगाच्या धुराने काळवंडलेले आकाश हे पर्यावरणाच्या विनाशाचे प्रतीक आहे. कादंबरीत वापरलेली प्रतीके कथेला वैचारिक खोली देतात. जयसिंगराव (दादासाहेब) यांच्या

खुंटीवरील 'इनामदारी टोपी' खाली पडणे आणि त्यांच्या वडिलांचा (आबाजींचा) फोटो फुटणे, हे जुनी सरंजामशाही, गावातील नैतिक नेतृत्व आणि स्वाभिमान यांचा अंत झाल्याचे प्रतीक आहे. सुरुंगाच्या आवाजाने घाबरून मुलांनी खेळण्यातले सैनिक टाकून पळणे, हे भविष्यातील पिढीच्या सुरक्षिततेचा आणि धैर्याचा झालेला पराभव दर्शवते. गावातील कुत्र्यांचे रडणे हे गावाला लागणाऱ्या ग्रहणाचा पूर्वसंकेत ठरतो.

कादंबरीचा उत्तरार्ध शोकांतिक आहे. रेल्वे लाईन येणार या अफवेच्या आधारे राजकारणी आणि भांडवलदार कसा डाव खेळतात, गावची एकजूट कशी तोडतात आणि शेवटी डोंगर विकायला भाग पाडून कसा सत्यानाश करतात, हे कथानकाचे मुख्य केंद्र आहे. शेवटी झालेल्या ढगफुटीमुळे संपूर्ण वाघांची खोरी चिखलमातीने भरून जाते आणि गावाचा पोशिंदा, स्वाभिमानी जयसिंगराव (दादासाहेब) आत्मबलिदान देतो. कादंबरीच्या सुरुवातीला जो डोंगर गावकऱ्यांना दूधदुभतं देणारा आणि पाठीशी उभा राहणारा रक्षक वाटत होता, तोच डोंगर शेवटी कोसळतो. हा निसर्गाचा प्रकोप मानवी हस्तक्षेपाचा परिणाम होता.

स्टोन क्रशरच्या धंद्याच्या हव्यासापोटी निसर्गाशी केलेली छेडछाड काळरात्र बनून कशी येते, याचे भयानक वास्तव लेखकाने चितारले आहे. माजी आमदार खंडेराव बापू हे ग्रामीण राजकारणातील धूर्त प्रवृत्तीचे प्रतीक आहेत. मावसभावाला (दादा कापसे) स्टोन क्रशरसाठी डोंगर विकत घेता यावा म्हणून ते सरकारी यंत्रणेचा आणि अफवांचा हुशारीने वापर करतात. 'सखाराम सावंत' आणि 'महादेव जाधव' यासारख्या चमच्यांचा वापर करून गावात फूट पाडणे, पोलिसांची भीती दाखवणे आणि नंतर स्वतःच तारणहार बनून येणे, हा राजकीय डावपेच लेखकाने जिवंतपणे मांडला आहे. शेतकऱ्यांचे अज्ञान आणि भीतीचा फायदा घेऊन त्यांची पिढ्यानपिढ्यांची जमीन कशी हडप केली जाते, याचे हे उदाहरण आहे.

वाघसावंत घराणे स्वाभिमान आणि तत्त्व जपणारे हे होते. मात्र नव्या पिढीतील मधू हा दारूच्या आहारी जाऊन घराण्याच्या अब्रूला आणि गावाच्या दुःखाला काळिमा फासतो. ज्या दिवशी गाव निसर्गाच्या कोपामुळे उद्ध्वस्त झाले आहे, त्याच दिवशी तो दारू पिऊन बेफिकीरपणे येतो. हा जुन्या पिढीच्या नैतिक मूल्यांचा आणि नव्या पिढीच्या वैचारिक पोकळीचा हा संघर्ष आहे. जयसिंगराव वाघ हे पात्र गावाच्या जुन्या, स्वाभिमानी आणि इमानदार संस्कृतीचे प्रतिनिधित्व करते. पंचक्रोशीचे कुलदैवत आणि अग्रपूजेचा मान असलेले दादासाहेब केवळ नावाचे इनामदार नव्हते, तर ते गावकऱ्यांचे संकटमोचक होते.

मात्र, मुलाचे वागणे आणि झालेल्या शिवाराच्या नाशामुळे ते खचतात आणि आत्महत्या करतात. त्यांची सूनबाई कादंबरीतील हे सशक्त पात्र ठरते. गावाच्या आणि सासऱ्यांच्या समोर दारू पिऊन तोल जाणाऱ्या पतीच्या मुस्काडात मारण्याचे धाडस ती दाखवते. शंकरनाना आणि सदा मास्तर हे दोघे गावातील शहाणपण जपणारे खांदे आहेत. शंकरनाना भावूक आहेत, तर सदा मास्तर हे विचारी आणि समंजस पात्र आहे. दादासाहेबांच्या आत्महत्येला 'हार्ट अटॅक'चे रूप देऊन घराण्याची अब्रू वाचवण्याचा सदा मास्तरांचा निर्णय त्यांची प्रगल्भता दाखवतो. खंडेराव बापू आणि दादा कापसे हे दोघे व्यवस्था कशी शोषक असते, हे दाखवणारे खलनायक आहेत.

लेखकाची भाषा अस्सल, मातीतली आणि ग्रामीण ढंगाची आहे. कादंबरीचा शेवट अस्वस्थ करणारा आहे. दादासाहेबांची धगधगती चिता आणि त्याच वेळी सदा मास्तरांना मोबाईलवर मिळालेली बातमी की, ज्या डोंगरासाठी गावाने संघर्ष केला, तो विकून मिळालेला पैसा तर संपलाच, पण तो खरेदी करणारा भांडवलदार आता दुसरीकडे स्टोन क्रशर नेतोय आणि शेजारचा डोंगर पवनचक्क्यांसाठी विकला गेलाय. हे वास्तव आधुनिक विकासाचा क्रूर चेहरा समोर आणते. गावकऱ्यांनी डोंगर विकून 'फटफटी आणि बंगले' घेतले, पण निसर्गाने एका रात्रीत सर्वकाही हिरावून घेतले. 'आता खायाचं काय आणि जगायचं कसं?' हा शेवटचा प्रश्न अनुत्तरीत राहतो.

ही कादंबरी आजच्या काळातील ग्रामीण भारताची शोकांतिका मांडते. जमिनीची विक्री, शेतीचे नुकसान, राजकारण्यांची फसवणूक आणि पर्यावरणाचा ऱ्हास या आजच्या गंभीर विषयांवर ही कादंबरी बोट ठेवते. प्रारंभ जितका उत्कट आणि वैभवाचा आहे, शेवट तितकाच अंतर्मुख करायला लावणारा आहे. ही कादंबरी वाचकांच्या मनात अनेक प्रश्न निर्माण करून जाते.

उसावरील रोगांचे असे करा नियंत्रण

महाराष्ट्रात ऊस हे महत्त्वाचे नगदी पीक असून राज्याच्या कृषी आणि सहकार अर्थव्यवस्थेचा तो कणा मानला जातो. मात्र बुरशी, विषाणू, मायकोप्लाझ्मा तसेच अन्नद्रव्यांच्या कमतरतेमुळे होणाऱ्या विविध रोगांमुळे उसाच्या उत्पादनात आणि साखरेच्या उताऱ्यात मोठी घट होऊ शकते. रोगांची सुरुवातीची लक्षणे वेळेवर ओळखून योग्य प्रतिबंधात्मक आणि नियंत्रणात्मक उपाययोजना केल्यास मोठे नुकसान टाळता येते. या लेखात उसावरील चाबूक काणी, गवताळ वाढ, गाभा रंगणे (लाल कांडी), मर, पोक्का बोईंग, पायनापल (अननस रोग), केवडा (लोह कमतरता) आणि तांबेरा या प्रमुख रोगांची लक्षणे, प्रसाराची कारणे आणि शिफारस केलेल्या नियंत्रण उपायांची सविस्तर माहिती दिली आहे.

विलास जाधव, ऊस विकास अधिकारी, क्रांती साखर कारखाना, कुंडल

चाबूक काणी

चाबूक काणी हा रोग युस्टिलॅगो सायटॅमिनी बुरशीच्या प्रादुर्भावामुळे होते. हा रोग उसाचे को - ७४० या जातीवर जास्त प्रमाणत आढळतो. ऊस पीक वाढीच्या कोणत्याही अवस्थेत हा रोग दिसून येतो. या रोगाचे मुख्य लक्षण म्हणजे रोगग्रस्त उसाचे शेंड्यातून चकचकीत चंदेरी रंगाचा चाबकाप्रमाणे निमुळता होत जाणारा पट्टा बाहेर पडतो. लवकरच पट्ट्यावरील चंदेरी आवरण फाटते व आतील काळा भाग उघडा होतो. हा काळा भाग म्हणजे बुरशीचे बीजाणू होत. हे बीजाणू हवेद्वारे विखुरतात व निरोगी उसाचे डोळ्यावर पडतात. त्यावर रोगाचा प्रादुर्भाव होतो. अशा तर्हेने रोग शेतात पसरतो. काणी रोगामुळे उसाची वाढ खुंटते, ऊस बारीक होतो, पाने अरुंद व लहान होतात, त्यामुळे उत्पादनात घट येते.लागवडीच्या उसापेक्षा खोडव्यामध्ये या रोगाचा प्रादुर्भाव जास्त प्रमाणात होतो. या रोगाचा प्रसार बेण्याद्वारे आणि हवेद्वारे होतो.

नियंत्रणाचे उपाय

१) रोगग्रस्त उसाचा बेण्यासाठी वापर करू नये. निरोगी बेणे वापरावे.

२) लागवडीच्या उसात काणी रोगाचा प्रादुर्भाव ५ टक्क्यापेक्षा जास्त असेल तर अशा उसाचा खोडवा घेऊ नये.

३)रोग प्रतिकारक वाणांचा वापर करावा.

४) ३ ते ४ वर्षानंतर बेणे बदलावे.

५) शेतात कणीचा पट्टा दिसताच तो प्लॅस्टिकच्या पिशवीत

अलग कापून घ्यावा, संपूर्ण बेट मुळासकट उपटून काढावे व जाळून नष्ट करावे.

६) लागवडीपूर्वी उसाचे बेणे १०० ग्रॅम कार्बेन्डॅझिम व १०० लिटर पाणी या द्रावणात १० मिनिटे बुडवून नंतर लागवड करावी.

७) लागवडीसाठी रोगप्रतिकारक जातीचा वापर करावा. उदा. कोव्हीएसआर-९८०५.

गवताळ वाढ

हा रोग मायाकोप्लाझ्मा नावाच्या विषाणूपासून होतो. याचे प्रमुख लक्षण म्हणजे उसाचे बुंध्याकडील बाजूस असलेल्या डोळ्यातून असंख्य फुटवे येतात व त्याला गवताच्या थेंबाचे स्वरूप येते. फुटवे रंगाने पिवळसर पांढरट असून त्याची पाने अरुंद व लहान असतात. हा रोग बेण्याद्वारे, ऊस कापणीच्या कोयत्याद्वारे आणि मावा किडीद्वारे पसरतो.

नियंत्रणाचे उपाय

१) लागवडीसाठी निरोगी बेण्याचा वापर करावा.

२) उष्णजल किंवा बाष्पउष्ण हवा प्रक्रिया देऊन तयार केलेल्या बेणे मळ्यातील बेणे नवीन लागवडीसाठी वापरावे.

३) रोगट उसाचा खोडवा ठेवू नये.

४) मावा किडीद्वारे या रोगाचा प्रसार होत असल्यामुळे मावा किडीचे किटकनाशकाद्वारे नियंत्रण करावे.

५) गवताळ वाढीचे बेणे मुळासकट काढून नष्ट करावे.

६)बेणे लागवडीपूर्वी ५०० किंवा १००० पीपीएम लिंडरमायसीनमध्ये बुडवून लावावे.

७) लागवडीकरिता रोगप्रतिकारक जातींची निवड करावी. उदा. कोव्हीएसआर-९८०५, कोव्हीएसआर-४९४.

गाभा रंगणे (लाल कांडी)

गाभा रंगणे हा रोग कोलिटोट्रायकम फालकॅटम या बुरशीचे प्रादुर्भावामुळे होतो. सुरुवातीच्या अवस्थेत हा रोग ओळखता येत नाही, परंतु पावसाळ्यानंतर जेव्हा उसाची वाढ थांबून साखर तयार होण्याचे प्रक्रियेस सुरुवात होते तेव्हा या रोगाची लक्षणे दिसून येतात. रोगग्रस्त उसाचे शेंड्यापासून तिसरे अथवा चवथे पान निस्तेज पडून वाळते व नंतर पूर्ण शेंडा वाळतो. रोगग्रस्त ऊस लांबीतून उभा कापला असता आतील गाभा लाल झालेला आढळून येतो. त्यात अधून - मधून आडवे पांढरे पट्टे दिसतात. कालांतराने ऊस पोकळ होतो, आकसतो व सालीवर सुरकुत्या पडतात. अशा उसाला अल्कोहोलसारखा वास येतो. या रोगाचा प्रसार बेण्याद्वारे होतो.

नियंत्रणाचे उपाय

१) लागवडीसाठी निरोगी बेण्याचा वापर करावा.

२) उष्णजल किंवा बाष्पयुक्त हवा प्रक्रिया देऊन तयार केलेल्या बेणे मळ्यातील बेणे नवीन लागवडीसाठी वापरावे.

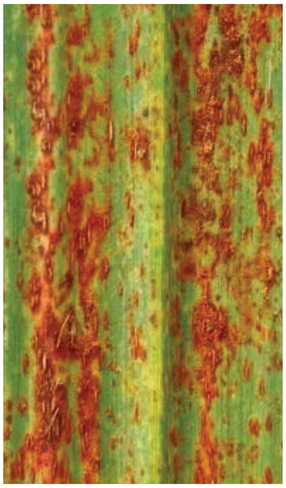

नियंत्रणाचे उपाय

- **निरोगी बेणे वापरावे.**
- **रोगट उसाच खोडवा ठेवू नये.**
- **मुळे पोखरणाऱ्या किडीचा बंदोबस्त.**
- **फेरपालटीची पिके घ्यावीत.**
- **प्रादुर्भाव झालेल्या शेतातील बेणे वापरू नये.**
- **रोगट उसाचे अवशेष गोळा करून त्यांचा नायनाट करवा.**

३) लागवडीपूर्वी उसाचे बेणे कार्बेन्डिझम १०० ग्रॅम बुरशीनाशक १०० लिटर पाण्यात मिसळून त्या द्रावणात १० ते १५ मिनिटे बुडवून लागवड करावी.
४) ऊस कापण्याचा कोयतासुद्धा निर्जंतूक करून घ्यावा.
५) रोगग्रस्त शेतातील उसाचा कापणी शक्य तेवढ्या लवकर करवी. रोगग्रस्त उसाचा खोडवा घेऊ नये.
६) ऊस कापणीनंतर त्या शेतात नवीन ऊस लागवड करू नये. पिकाची फेरपालट करवी.
७) कापणीनंतर शेतातील पाचाट, वाळा, धसकटे इत्यादी जागेवरच जाळून नष्ट करवीत.
८) उसाला पाणी कमी द्यावे.
९) ज्या भागात रोगाचा प्रादूर्भाव झालेला असेल, तेथे ३ ते ४ वर्षे उसाचे पीक घेऊ नये.
१०) पिकांची फेरपालट करावी.
११) रोगप्रतिकारक जातीची लागवड करावी. उदा. को-७३१४, को-५७६७

मर

हा रोग फ्युजेरियम मोनिलीफॅरमी व सेफॅलोस्पोरीयम सॅफॅरी या बुरशीमुळे होतो. या रोगाचा प्रादुर्भाव देठ कुजव्या किंवा मुळे पोखरणाऱ्या अळीच्या संयोगाने मोठ्या प्रमाणात होतो. रोगाचा प्रादुर्भाव झालेल्या उसाची पाने पिवळसर व निस्तेज होतात आणि नंतर वळतात . शेवटी प्रादुर्भाव वाढल्यास ऊस पुर्णपणे वाळतो, पोकळ होतो व वजनाला हलका भरतो. मुळ्य कुजतात, ऊस अलगपणे उपटून येतो. ऊस कांड्याचे समान दोन भाग केलेल्या कांड्याचा आतील भाग करड्या रंगाचा व लालसर पडलेला दिसतो आणि बराचसा भाग तंतुमय झालेला दिसतो.

पोक्का बोईंग (पोंगा कुजणे)

हा रोग फ्युजेरियम मोनिलीफॉरमी या बुरशीपासून होतो. पोक्का बोईंग याचा अर्थ शेंड्याजवळील पानाचा आकार बदलणे किंवा पोंगा कुजणे असा होतो. अलिकडे या रोगाची लागण महाराष्ट्रात दिसून आली आहे. पोक्का बोईंग रोगाची लक्षणे सर्वप्रथम पोंग्याजवळील पानावर दिसतात. सुरुवातीला देठाजवळ पाने पिवळी पडतात. रोगाची तीव्रता वाढल्यास पानावर सुरकुत्या पडतात. पाने अंकुचित होतात आणि शेंडा व पोंगा कुजतो. उसाची वाढ खुंटते, कांड्या आखूड होतात. काही वेळेस फांद्याही फुटातात. उसाची पाने एकमेकात गुंतलेली असतात. या रोगाचा प्रसार हवेद्वारे होतो.

नियंत्रणाचे उपाय

१) २० ग्रॅम कॉपर ऑक्सिक्लोराईड किंवा २० ग्रॅम मॅन्कोझेब अथवा १० ग्रॅम कार्बेन्डिझम यापैकी कोणतेही एक बुरशीनाशक १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
२) उसाची लागवड लवकर करावी. उशीरा म्हणजे एप्रिल - मी मध्ये उसाची लागवड करू नये.

पायनापल (अननस रोग)

हा बुरशीमुळे होणारा रोग आहे. सेरॅटोसिस्टिम पॅराडॉक्सा या बुरशीमुले उसावर हा रोग होतो. हा रोग प्रामुख्याने जमिनीद्वारे पसरतो. म्हणून ऊस लागवड झाल्यानंतर याचा प्रादुर्भाव आढळून येतो. क्वचितच जर उंदीरामुळे, किडीमुळे अथवा अवजारामुळे असास इजा झाली असेल तर ह्या रोगाचा प्रादुर्भाव उभ्या उसावर दिसून येतो. रोगजंतू इजा झालेल्या भागांवर शिरकाव करून उभ्या उसावर रोगाचा प्रादुर्भाव झाल्यास रोगग्रस्त बेणे उगवत नाही. कारण रोगजंतू कांडीतील अन्नांश स्वत:साठी उपयोगात आणतात. त्यामुळे उगवणीवर विपरीत परिणाम होतो. प्रादुर्भाव झालेल्या ऊसाकांडीचे निरीक्षण केले असता कांडी वजनाला हलकी व करड्या रंगाची होऊन कुजलेल्या अवस्थेत दिसते. कांडीचे उभे दोन भाग केल्यास आतील भाग गडद लाल ते काळ्या रागाचा झालेला दिसतो. आतील तंतुमय भाग मोकळा होऊन कांडी पोकळ होते. कांडीवरील डोळे कुजतात. त्यामुळे उसाची उगवण होन नाही आणि उगवण झाली तर ते रोप जास्त काळ जगत नाही. उगवलेल्या उसात रोगाची तीव्रता वाढल्यास प्रथम पाने वाळतात व नंतर संपूर्ण रोप वळते. रोगट उसाचे कांड्याचा वास अननस फळाच्या वासासारखा येतो. म्हणून याला 'अननस रोग' म्हणतात. हा रोग मुख्यत्वेकरून खोलवर लागण केल्यास किंवा पाण्याचा निचरा होत नसलेल्या जमिनीत ऊस लागण केल्यास आढळतो.

नियंत्रणाचे उपाय

१) निरोगी बेणे वापरावे.
२) लागवडीपूर्वी बेणे १०० ग्रॅम कार्बेन्डिझम बुरशीनाशक अथवा १०० ग्रॅम बेलेटॉन बुरशीनाशक १०० लिटर पाण्यात मिसळून या द्रावणात १० मिनिटे बुडवून लागवड करावी.
३) उसाची खोल लागवड करू नये.
४) जमीन निचरायुक्त असावी.

केवडा (लोह कमतरता)

उसावरील केवडा हा रोग लोह या अन्नद्रव्याचे

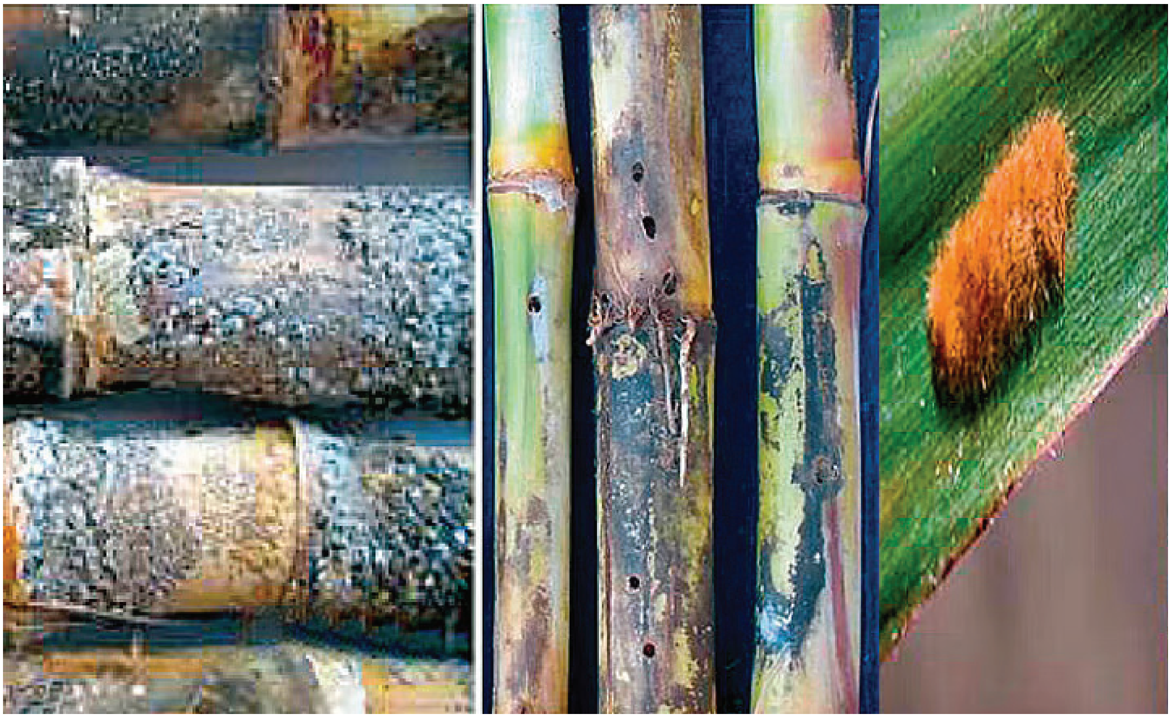

कमततेमुळे दिसून येतो. गावठाण किंवा पांढरीच्या जमिनीत तसेच पोयट्याच्या जमिनीत याचा प्रादुर्भाव प्रामुख्याने आढळतो. कारण अशा जमिनीत कॅल्शियम व मॅग्नेशियमयुक्त क्षाराचे प्रमाण अधिक असल्यामुळे लोह या अन्नद्रव्याची उपलब्धता कमी असते. त्यामुळे उसावर केवडा रोग दिसून येतो. रोगाचे सुरुवातीला उसाच्या शेंड्याकडील पाने पिवळी पडू लागतात. प्रथम पानाच्या शिराकडील भाग पिवळा पडतो. नंतर शिरांचा हिरवेपणा नष्ट होऊन संपूर्ण पान पिवळे होते. पीक निस्तेज दिसू लागते. प्रादुर्भाव तीव्र स्वरूपाचा असल्याने पाने पूर्णपणे पांढरट होतात आणि केवड्याच्या पानाप्रमाणे दिसू लागतात. रोगग्रस्त उसाची उंची कमी असते. खोडव्यामध्ये सुरूवातीपासून याचा प्रादुर्भाव होऊ शकतो.

नियंत्रणाचे उपाय

१) हिरवळीची पिके घ्यावीत.

२) गंधकयुक्त खताचा वापर करवा.

३) चुनखडीयुक्त जमिनीत उसाची लागवड करू नये.

४) हेक्टरी २.५ किलो हिराकस (फेरस सल्फेट) ५०० लिटर पाण्यात मिळसून १० ते १२ दिवसांच्या अंतराने ३ ते ४ फवारण्या कराव्यात.

५) हिरवळीची पिके घ्यावीत. गंधकयुक्त खताचा वापर करावा.

६) उसाची लागवड चुनखडीच्या जमिनीत करू नये.

७) हेक्टरी १० किलो हिराकस कम्पोस्ट किंवा शेणखतात मिसळून लागवडीपूर्वी जमिनीत टाकावे.

तांबेरा

हा रोग ‘पकसीनिया’ नावाच्या बुरशीमुळे होतो. या रोगाची प्रमुख लक्षणे हिवाळ्यात दिसतात. पानांवर तांबड्या रंगाचे पुरळ दिसतात व त्यातून लालसर धूरिकरण बाहेर पडतात.

नियंत्रणाचे उपाय

१) ऊस पिकाला पाणी बेताने द्यावे व या रोगाचा प्रादूर्भाव झालेल्या पिकाचा खोडवा घेऊ नये.

२) या रोगाच्या नियंत्रणासाठी रोगप्रतिबंधक जातीची निवड करावी. उदा. को-६३१९८, को-७२१९.

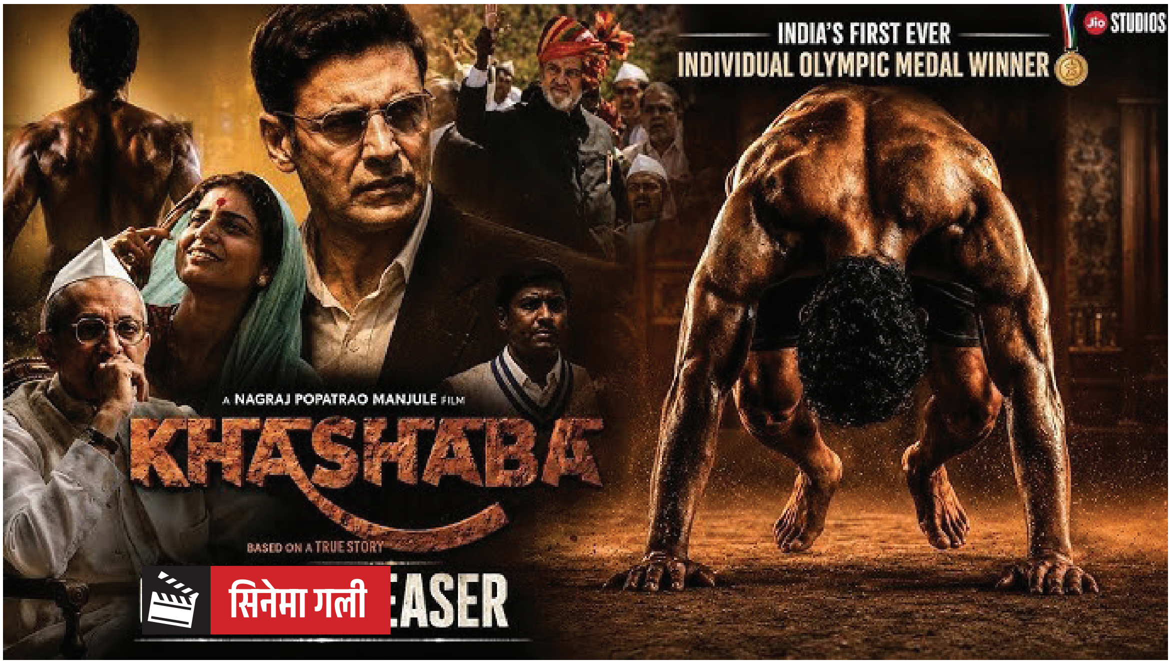

खाशाबांचा संघर्ष...रुपेरी पडद्यावर

खाशाबांचा हा खडतर प्रवास रुपेरी पडद्यावर येत आहे, ही आनंददायी गोष्ट आहे. प्रसिद्ध सिनेदिग्दर्शक नागराज मंजुळे गेल्या काही वर्षांपासून 'खाशाबा' या चित्रपटाची निर्मिती करत आहेत. नुकताच या सिनेमाचा आकर्षक टीझर प्रसिद्ध झाला आहे. यामुळे कुस्तीप्रेमी, क्रीडारसिकांसह सर्वसामान्य प्रेक्षकांची उत्सुकता शिगेला पोहोचली आहे.

मतीन शेख, पत्रकार,
कुस्तीपटू, कोल्हापूर

'खाशाबा जाधव' हे भारतीय क्रीडा इतिहासातील सोनेरी पान आहे. त्यांची प्रेरणा घेऊन भारतातल्या हजारो मल्लांनी आखाड्यात घाम गाळला. खाशाबांनी हयातीत बरीच उपेक्षा सहन केली. समाजानेही खाशाबांना विस्मृतीत ढकलले होतं. मात्र अलीकडच्या दीड-दोन दशकात खाशाबांचे नाव सतत कानावर पडत आहे. देश स्वातंत्र झाला त्या काळात खाशाबांनी कुस्तीत ऑलिम्पिक कांस्यपदक जिंकले. या कामगिरीची फक्त कल्पना जरी केली तरी अंग शहारतं. खाशाबा गावगाड्यातून आले होते. गावच्या आखाड्यापासून ते ऑलिम्पिकच्या मॅटपर्यंत पोहोचायला त्यांना खूप सोसावे लागले. नागराज मंजुळे हा सिनेमा करत आहेत, म्हणून अधिक अपेक्षा निर्माण झाल्या आहेत. मराठीतल्या भालजी पेंढारकरांच्या 'तांबडी माती' पासून ते हिंदीतल्या 'दंगल' पर्यंत कुस्तीवर आधारलेले बरेच सिनेमे आले. प्रत्येकाने आपापल्या परीने कुस्ती पडद्यावर आणली, खरी; पण कुस्ती खेळ परंपरेतील अचूकता अधिक मार्मिक पद्धतीने चित्रपटात आले नाहीत. कुस्तीला कॅमेऱ्यात चित्रित करणे ही अवघड गोष्ट आहे. कुस्तीतले बारकावे चित्रपटात मांडणे हे आव्हानात्मक आहे. पण नागराज अण्णांनी हे चॅलेंज स्वीकारले आहे. त्यात 'खाशाबा' चे चरित्र पडद्यावर मांडायचे आहे, हे मोठे आव्हान आहे.

खाशाबांचा कुस्तीमय प्रवास वेगवेगळ्या टप्प्यांवर घडला आहे. भारत पारतंत्र्यात असताना खाशाबा कुस्तीचे बाळकडू घेत होते. त्यानंतर कोल्हापुरात त्यांनी

...तर चित्रपट मैलाचा दगड ठरेल

या चित्रपटाचे यश केवळ योग्य अभिनेत्याच्या निवडीवर अवलंबून नसेल; तर तो अभिनेता खाशाबांच्या देहबोली, कुस्तीतील चपळता, मानसिक जिद्द आणि संयम कितपत आत्मसात करतो, यावर अधिक अवलंबून असेल. चित्रपट हे केवळ मनोरंजनाचे माध्यम नसून कलेक्टीव्ह मेमरी अर्थात सामुहिक स्मृती जतन करण्याचे प्रभावी साधन आहे. अनेक ऐतिहासिक व्यक्तिमत्त्वे समाजाला पुस्तकांपेक्षा चित्रपटातून अधिक परिचित होतात. 'खाशाबा' हा चित्रपटही नव्या पिढीसमोर एका विस्मृतीत गेलेल्या महान खेळाडूचे पुनराविष्कार घडवू शकतो. 'खाशाबा' हा चित्रपट केवळ एका ऑलिम्पिक पदक विजेत्याची कथा सांगणारा न राहता, भारतीय कुस्ती परंपरा, ग्रामीण महाराष्ट्राची सांस्कृतिक स्मृती आणि संघर्षातून उभ्या राहिलेल्या एका असामान्य व्यक्तिमत्त्वाचा दस्तऐवज ठरला, तर तो चित्रपटसृष्टीतील मैलाचा दगड ठरेल.

घेतलेले शिक्षण, कुस्तीचा सराव, स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर भारतासाठी जिंकलेले पदक आणि त्यानंतरचे आयुष्य अनेक चढ-उतारांनी व्यापलेले होते. त्यांनी पोलिस खात्यात केलेली नोकरी, नंतर अपघातात झालेला मृत्यू आणि निधनानंतरही त्यांच्या नावाची व कामगिरीची उपेक्षा झाली. आता नागराज नेमके काय-काय मांडतील, हे पाहावे लागेल. 'फँड्री', 'सैराट' या त्यांच्या कलाकृती मार्मिक, नैसर्गिक आणि रिॲलिस्टिक थिअरीतून पुढे आल्या आहेत. आता 'खाशाबा' किती मार्मिकतेने साकारतात, हे पाहावे लागेल.

मंजुळे यांच्या चित्रपटशैलीवर वास्तववादी परंपरेचा प्रभाव दिसून येतो. पात्रांचे दैनंदिन जीवन, नैसर्गिक अभिनय, मूळ लोकेशन्सचा वापर आणि सामाजिक वास्तवाचे अलंकारविरहित चित्रण ही त्यांच्या सिनेमाची वैशिष्ट्ये आहेत. त्यामुळे 'खाशाबा'सारखा चरित्रपटही ते अशाच वास्तववादी दृष्टिकोनातून मांडतील, अशी अपेक्षा आहे. मंजुळेंची नजर सृजनशील आहे. त्यांना हा सिनेमा चांगला जमेल, असं मला वाटतं. कारण त्यांचा कुस्तीशी संबंध राहिला आहे. ते ज्या भागातून येतात त्या जेऊर, करमाळा भागाला कुस्तीचा वारसा आहे. नागराजचे बंधू कुस्ती खेळत होते. त्यामुळे मंजुळेंना तांबड्या मातीचा गंध आहे. कुस्त्यांचा फड, पैलवानकी त्यांना ओळखीची आहे. त्यामुळे कुस्ती खेळाला ते जवळून ओळखतात; हा फायदा 'खाशाबा' साकारताना नक्कीच झाला असेल. या चित्रपटाच्या कास्टिंगसाठी नागराज अण्णांना त्यांच्या बंधूंनी मदत केली आहे. महाराष्ट्रातील अनेक कुस्ती आखाड्यातून मल्लांना त्यांनी निवडले आहे. टीझरमध्ये हिरोबाबत सस्पेंस ठेवला आहे. मंजुळेंच्या चित्रपटात दरवेळीप्रमाणे नवा चेहरा हिरो म्हणून अवतरलेला असेल.

खाशाबा पन्नास-साठ किलोचे, किरकोळ देहयष्टीचे मल्ल होते. पैलवान म्हणून ते नजरेत न बसणारे. पण त्यांची चपळता, एकाग्रता आणि डाव ही त्यांच्या कुस्तीची वैशिष्ट्ये होती. सत्तर-ऐंशी वर्षांपूर्वीचा हा इतिहास परत एकदा नैसर्गिकरित्या पडद्यावर मंजुळेंना मांडावा लागणार आहे. चरित्रपट हा इतिहासाची पुनर्रचना असतो; त्यामुळे दिग्दर्शकाला सिनेमॅटिक लिबर्टी घ्यावी लागते. मात्र ती घेताना ऐतिहासिक सत्य, व्यक्तिमत्त्वाचा गाभा आणि त्या काळाचा सामाजिक संदर्भ अबाधित राहणे अधिक महत्त्वाचे असते. जुने प्रसंग, जीवनपद्धती चित्रित करताना अनेक गोष्टी नजरेतून सुटतात. सिनेमा प्रसिद्ध होताच मोठ्या पडद्यावर त्या गोष्टी परिणामकारक ठरतात. खाशाबा मध्ये सिनेमॅटिक लिबर्टीचा किती वापर होईल? हे पाहावं लागेल. जुन्या तालमी, कुस्त्यांचे फड, जुनी लोकं, घरं, त्याकाळातील कुस्ती परंपरा, हे सर्व नागराज मंजुळे आपल्या नजरेतून कसे मांडतील, हे चित्रपटातच समजेल.

'खाशाबा' हा केवळ एका खेळाडूचा चरित्रपट नाही; तर भारतीय क्रीडा इतिहास, राष्ट्रनिर्मिती आणि एका सामान्य ग्रामीण युवकाच्या असामान्य प्रवासाची कथा आहे. त्यामुळे हा चित्रपट वैयक्तिक संघर्षापलीकडे जाऊन सामूहिक स्मृतीचा भाग बनू शकतो. 'फँड्री'तील जब्या, 'सैराट'मधील परश्या, 'झुंड'मधील बाबू वगैरे अनेक नवे चेहरे त्यांनी घेतले होते. नव्या पोरांना तयार करणे आणि नैसर्गिक अभिनय घडवून आणण्यात मंजुळे परफेक्ट आहेत. आता 'खाशाबा'चा नायक कसा पडद्यावर अवतरतो, याची उत्सुकता आहे.

ग्राफिक्स

खरा महान कोण?
VS
रोनाल्डो:
10 वर्ल्ड कप गोल
2 वर्ल्ड कप असिस्ट
0 वर्ल्ड कप किताब
978 करिअर गोल
$ $1.2 अब्ज एकूण संपत्ती
मेसी:
18 वर्ल्ड कप गोल
8 वर्ल्ड कप असिस्ट
1 वर्ल्ड कप किताब
915 करिअर गोल
$ $1 अब्ज एकूण संपत्ती

क्रिस्टियानो रोनाल्डो
2026 मधील नेटवर्थ
एकूण संपत्ती:
₹10,300–₹12,000 कोटी
करिअरमधील एकूण कमाई:
₹17,000+ कोटी
अल नासर करार:
₹3,400+ कोटी
नायकी लाइफटाइम करार:
₹8,500+ कोटी
वार्षिक कमाई (2026):
सुमारे ₹2,600 कोटी
व्यवसाय:
CR7 Hotels, Gyms, Fashion आणि
गुंतवणूक:
रिअल इस्टेट, फुटबॉल क्लब आणि
लक्झरी मालमत्ता:
प्रायव्हेट जेट, यॉट आणि सुपरकार्स
इंस्टाग्राम फॉलोअर्स:
67.1 कोटी+
देश:
पोर्तुगाल

1 कोटी रुपयांची किंमत
महागाई दर 7% गृहीत धरून
आज — ₹ 1.0 कोटी
5 वर्षांनी — ₹ 71.3 लाख
10 वर्षांनी — ₹ 50.8 लाख
20 वर्षांनी — ₹ 25.8 लाख
30 वर्षांनी — ₹ 13.1 लाख
40 वर्षांनी — ₹ 6.7 लाख
50 वर्षांनी — ₹ 3.4 लाख

गोल्ड लोनचा
वाढता ट्रेंड
2021 5.1
2022 7.0
2023 8.2
2024 11.2
2025 16.2
2026 18.6
प्रलंबित रक्कम लाख कोटी रुपयांमध्ये

E20 पेट्रोलमुळे टाकीत पाणी होतं?
सोशल मीडियावर व्हायरल होत असलेलं सत्य जाणून घ्या!
इथेनॉलमुळे पेट्रोल पाणी होतं?
हा गैरसमज आहे!
E20
मिथक
इथेनॉल पेट्रोलमध्ये मिसळल्यावर ते पाणी होतं.
सत्य
इथेनॉल पाण्यात बदलत नाही. पण ते हवेतला ओलावा शोषून घेऊ शकतं.
पेट्रोल + इथेनॉल
पाणी
खूप दिवस साठवून ठेवल्यास इथेनॉल ओलावा शोषून घेऊन पाणी मिसळू शकतं.
खरं काय आहे?
इथेनॉल हा ऊस, मका यांसारख्या पिकांपासून तयार होणारा अल्कोहोल आहे.
इथेनॉलला हवेतून ओलावा शोषण्याची क्षमता असते.
बराच काळ इंधन साठवून ठेवल्यास त्यात थोडे पाणी मिसळू शकते.
जास्त पाणी झाल्यास इथेनॉल आणि पाणी वेगळे थर बनवतात (Phase Separation).
यामुळे इंजिनच्या कार्यक्षमतेवर परिणाम होऊ शकतो.
वाहनधारकांनी काय करावे?
वाहन अनेक महिने न वापरणार असाल तर टाकीत जुने इंधन साठवून ठेवू नका.
विश्वासार्ह पेट्रोल पंपावरून इंधन भरा.
तुमच्या वाहन उत्पादकाने E20 पेट्रोलसाठी मान्यता दिली आहे का ते तपासा.
निष्कर्ष
इथेनॉल पाण्यात बदलत नाही.
पण ते हवेतला ओलावा शोषून घेऊ शकतं, म्हणून दीर्घकाळ साठवलेल्या इंधनात समस्या निर्माण होऊ शकते.

गेल्या 1 वर्षात बँक स्टॉक्समध्ये
1 लाखांचे मिळालेले रिटर्न्स
₹1 लाखाचे झाले
1 वर्षाचा परतावा
1 ₹1,30,000 SBI 30.1%
2 ₹1,25,000 YES BANK 25.0%
3 ₹1,17,800 BANK OF BARODA 17.8%
4 ₹1,13,300 AXIS BANK 13.3%
5 ₹96,400 ICICI BANK -3.6%
6 ₹91,400 KOTAK MAHINDRA BANK -8.6%
7 ₹80,900 HDFC BANK -19.1%
स्रोत: Google Finance | माहिती: 24 जून 2026 पर्यंत

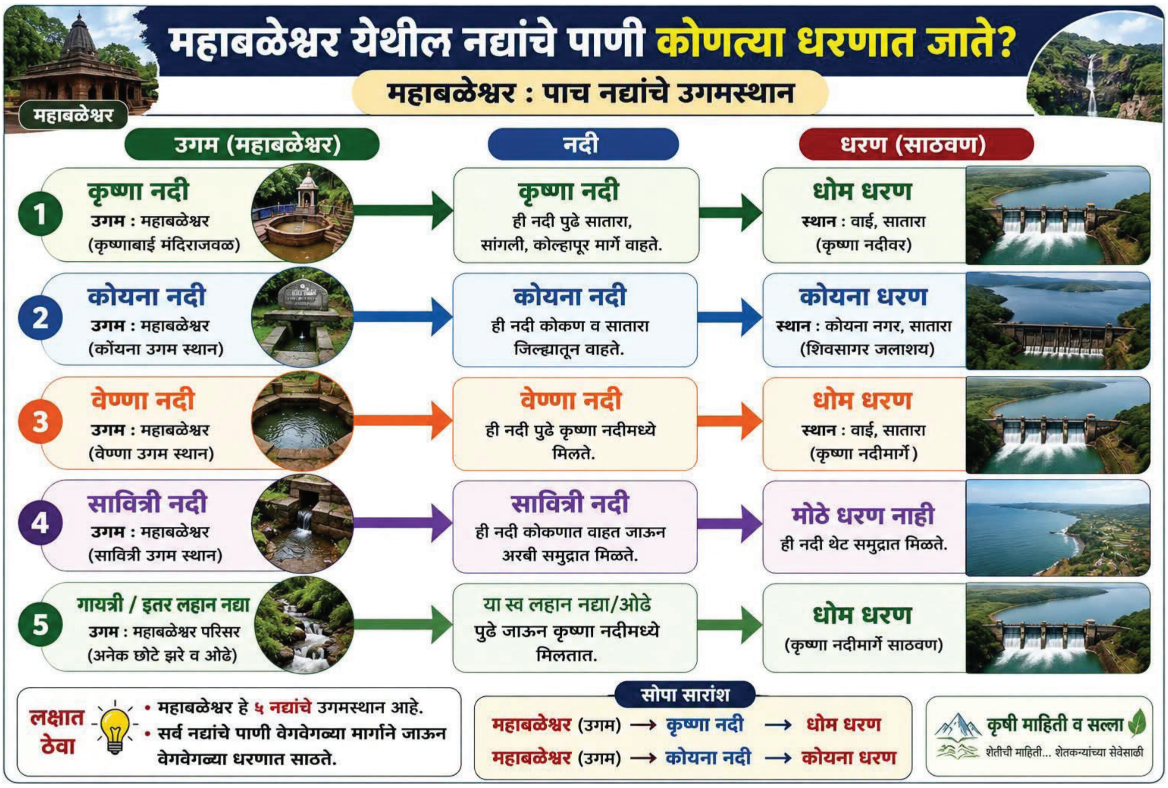
महाबळेश्वर येथील नद्यांचे पाणी कोणत्या धरणात जाते?
महाबळेश्वर : पाच नद्यांचे उगमस्थान
महाबळेश्वर
उगम (महाबळेश्वर)
नदी
धरण (साठवण)
1 कृष्णा नदी
उगम : महाबळेश्वर (कृष्णाबाई मंदिराजवळ)
कृष्णा नदी
ही नदी पुढे सातारा, सांगली, कोल्हापूर मार्गे वाहते.
धोम धरण
स्थान : वाई, सातारा (कृष्णा नदीवर)
2 कोयना नदी
उगम : महाबळेश्वर (कोयना उगम स्थान)
कोयना नदी
ही नदी कोकण व सातारा जिल्ह्यातून वाहते.
कोयना धरण
स्थान : कोयना नगर, सातारा (शिवसागर जलाशय)
3 वेण्णा नदी
उगम : महाबळेश्वर (वेण्णा उगम स्थान)
वेण्णा नदी
ही नदी पुढे कृष्णा नदीमध्ये मिळते.
धोम धरण
स्थान : वाई, सातारा (कृष्णा नदीमार्गे)
4 सावित्री नदी
उगम : महाबळेश्वर (सावित्री उगम स्थान)
सावित्री नदी
ही नदी कोकणात वाहत जाऊन अरबी समुद्रात मिळते.
मोठे धरण नाही
ही नदी थेट समुद्रात मिळते.
5 गायत्री / इतर लहान नद्या
उगम : महाबळेश्वर परिसर (अनेक छोटे झरे व ओढे)
या स्व लहान नद्या/ओढे पुढे जाऊन कृष्णा नदीमध्ये मिळतात.
धोम धरण
(कृष्णा नदीमार्गे साठवण)
लक्षात ठेवा
• महाबळेश्वर हे ५ नद्यांचे उगमस्थान आहे.
• सर्व नद्यांचे पाणी वेगवेगळ्या मार्गाने जाऊन वेगवेगळ्या धरणात साठते.
सोपा सारांश
महाबळेश्वर (उगम) → कृष्णा नदी → धोम धरण
महाबळेश्वर (उगम) → कोयना नदी → कोयना धरण
कृषी माहिती व सल्ला
शेतीची माहिती... शेतकऱ्यांच्या सेवेसाठी

समाज बदलला, मुलंही बिघडली

आजची मुलं बिघडली आहेत, अशी तक्रार ऐकू येते. आपली मुलं काही अचानक बिघडलेली नाहीत; त्यांना घडवणारा समाजच झपाट्यानं बदललाय. मुलांच्या वर्तनामागील सामाजिक, कौटुंबिक आणि सांस्कृतिक वास्तवाचा वेध घेणारा लेख.

भाऊसाहेब चासकर,
लेखक-शिक्षक, अकोला

नववीमध्ये शिकणाऱ्या विद्यार्थ्याने दाखला मागण्याच्या निमित्ताने मुख्याध्यापकांच्या दालनात येऊन आणि शिक्षकावर असलेल्या रागाचा बदला घेत धारदार चाकूने मुख्याध्यापिकांच्या दालनात शिक्षकावर वार केला. या जीवघेण्या हल्ल्यामध्ये संभाजीनगर येथील शिक्षक गंभीर जखमी झाले आहेत. शाळेचे व्यवस्थापन या घटनेने हादरून गेले. गेल्या काही वर्षांत शाळकरी विद्यार्थ्यांमधील बंडखोर स्वभाव, हिंसक वर्तन, आक्रमकता, विध्वंसक वृत्ती आणि समाजविघातक प्रवृत्तींचे प्रमाण वाढतच चालले आहे.

आता तर ही केवळ शिक्षणक्षेत्रासमोरील समस्या राहिलेली नसून, ती समाजासमोरील मोठे गंभीर आव्हान बनून उभी राहिली आहे. समाजाच्या बदलत्या मानसिकतेचे दर्शन यातून घडते.किरकोळ कारणांवरून टोळ्या करणे, मारामाऱ्या करणे, शिस्तशीर वागण्याचा आग्रह धरणाऱ्या शिक्षकांना धमकावणे, शाळेत धारदार शस्त्रे घेऊन येणे, व्यसनांच्या आहारी जाणे किंवा गुन्हेगारीकडे आकर्षित होणे या घटना आता अपवाद राहिलेल्या नाहीत. प्रश्न एवढाच आहे की आपण या घटना पाहून हादरतो का, की त्या आपल्या संवेदनाहीन समाजात हळूहळू 'न्यू नॉर्मल' होत चालल्यात?

एकेकाळी 'अभ्यास एके अभ्यास' असे विद्यार्थीदशेचे स्वरूप आणि सूत्र असायचे. शाळेचे वेळापत्रक, गृहपाठ, परीक्षा आणि अभ्यास हेच शाळकरी विद्यार्थ्यांचे भावविश्व असायचे. आज मात्र अनेक मुलांसाठी मोबाईल, सोशल मीडिया, ओटीटीवरील वेब सिरीज आणि इंटरनेटमुळे पुढ्यात आलेलं आभासी जग हेच वास्तव बनत चालले आहे. पडद्यावर दाखवली जाणारी भाईगिरी, हिंसा, दादागिरी, आणि उदात्तीकरण केलेल्या गुन्हेगारीचे ग्लॅमर, तसेच व्यसनांचे उदात्तीकरण अनेक किशोरवयीन मुलांना आकर्षित करत आहे. यात दोष केवळ माध्यमांचा किंवा गॅजेट्सचा नाहीये. समाज म्हणून आपण कुठे चुकलो आहोत, हा प्रश्न स्वतःलाच विचारण्याची आणि आत्मपरीक्षण करण्याची वेळ येऊन गेली आहे.

मूल प्राथमिक शाळेत असताना घरचा अभ्यास पूर्ण केला नाही म्हणून शिक्षकांनी जाब विचारला, डोळे वटारले तर काही पालक मुलांची बाजू घेतात. शाळेत भेटून किंवा फोनवरून मुलांच्या लंगड्या कृतीचे समर्थन करत सवलत मागतात. गैरहजर राहिल्यास मुलांची ढाल बनून सामोरे जातात. कित्येक 'लाडक्या' मुलांचे पालक अभ्यास, शिस्त या गोष्टींवरून मुलांना दोष देण्याऐवजी, त्यांना जबाबदारीची

जाणीव करून देण्याऐवजी शिक्षकांनाच आरोपीच्या पिंजऱ्यात उभे करू लागतात. यातून मुले शेफारतात. बालपणात प्रत्येक चुकीवर पांघरूण घालणारे पालक पुढे किशोरवयात 'मुलं आमचं ऐकत नाहीत' अशी तक्रार करतात. पण याची बीजं आधीच पडलेली असतात. 'जे पेरले तेच उगवते' हे लक्षात घेतलं पाहिजे.

लहानपणी कठोर होऊन अभ्यासावर लक्ष केंद्रित करायला भाग पाडले नाही, संस्कार आणि शिस्त यावर लक्ष दिले नाही, नकार पचवायला शिकवले नाही, पराभव स्वीकारायला शिकवले नाही आणि मर्यादा समजावून सांगितल्या नाहीत, तर मोठेपणी अपयश आल्यावर हिंसा आणि आक्रमकता हे जवळचे पर्याय वाटू लागतात. यातूनच दहावी-बारावीच्या परीक्षेत 'कॉपी करून पास होऊ द्या' अशी मानसिकता वाढत चाललीय. समाजात परिश्रम, प्रामाणिकपणा आणि गुणवत्ता या मूल्यांचे स्थान गौण बनत चालले आहे. आजचं समाजातलं प्रदूषित वातावरण मुलांपर्यंत पोहोचतं. त्याचेही परिणाम होतात. सगळी मुलं असं वागतात असा दावा नाही. मात्र शिक्षणावरले लक्ष पांगलेल्यांची संख्या वाढत चालली आहे ही गंभीर काळजीची बाब आहे. शालेय शिक्षणाचा घसरलेला दर्जा आणि घसरलेली मूल्यव्यवस्था हे याचे एक महत्त्वाचे कारण आहे. दर्जेदार आणि मूल्याधिष्ठित शिक्षण हा आपल्या समाजाच्या प्राधान्यक्रम नाही. किंबहुना हा चर्चाविश्वाचा, चिंतनाचा आणि चिंतेचाही विषय राहिलेला नाही.

मोबाईलच्या अनियंत्रित वापराने परिस्थिती आणखीनच गंभीर बनत चालली आहे, हे खेदाने नमूद करावे लागते. वयाला न साजेशी स्फोटक सामग्री, अश्लीलता, हिंसा आणि आभासी जगातील विकृत आदर्श यांच्या सततच्या संपर्कामुळे मुलांचे भावविश्व बदलत गेले आहे. प्रौढांनी मुलांकडून अभ्यासातील सातत्य, सचोटी आणि प्रामाणिकपणा अशा योग्य गोष्टींचा आग्रह धरला, तर राग येतो, आदळआपट सुरू होते, संयम ठेवता येत नाही आणि तात्काळ समाधान तसेच तात्काळ परिणाम अपेक्षित असतात. तंत्रज्ञानाच्या वापरात वेगाने पुढे जाणारी आजची पिढी व्यवहारिक जीवनातील अनेक साध्या गोष्टींमध्ये अपेक्षेइतकी सक्षम दिसत नाही. आजूबाजूच्या घटना, परिस्थिती आणि मानवी संबंधांचे सूक्ष्म भान कमी होत चालल्याची जाणीव अनेकदा होते. विद्यार्थ्यांना दिलेल्या साध्या तोंडी सूचनांचे आकलन होण्यासाठी अधिक वेळ लागतो. दुसरीकडे संवादात तुच्छता आणि उर्मटपणाकडे झुकणारी वागणूक काही प्रमाणात वाढताना दिसते. तांत्रिक प्रगतीसोबतच संवेदनशीलता, संवादकौशल्य आणि समाजभान यांचाही विकास तितकाच महत्त्वाचा असतो. मात्र भौतिक, शारीरिक वाढ आणि मानसिक विकास यांचे संतुलन कुठं तरी बिघडलं आहे.

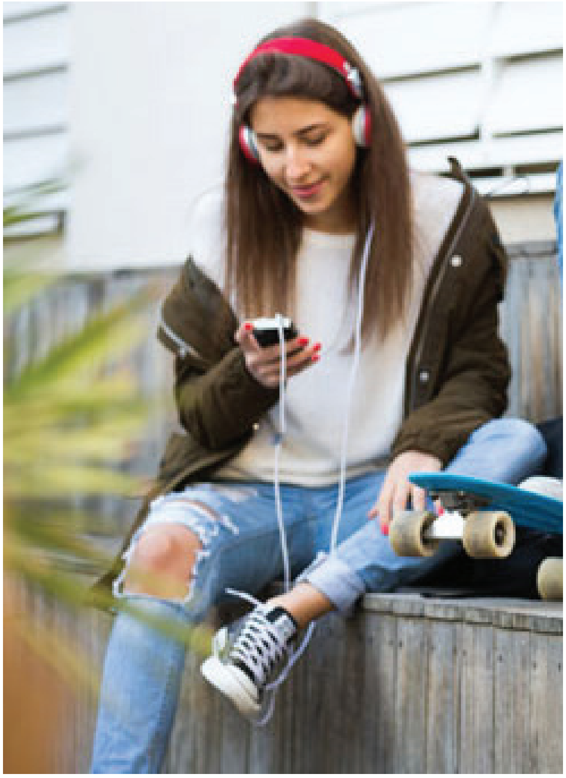

बेरोजगारीमुळे वाढत चाललेले नैराश्य, सामाजिक अस्थिरता आणि कुटुंबव्यवस्थेतील बदल यांचाही मोठा वाटा आहे. घरातील मोठी माणसे स्वतः दिशाहीन, अस्थिर किंवा निष्क्रिय असतील, तर मुलांसमोर ती कोणता आदर्श ठेवणार? समाज मुलांकडून शिस्त, संवेदनशीलता आणि जबाबदारीची अपेक्षा करतो; पण त्यांना ते शिकवण्यासाठी आवश्यक वातावरण आपण निर्माण करत आहोत का? अशावेळी शाळेबाहेरच्या जगातील 'मूल्ये' मुलं चटकन अंगीकारतात.

शिक्षण हक्क कायद्याने बालकस्नेही शिक्षणाचा पुरस्कार

केला. विद्यार्थ्यांना शारीरिक शिक्षा देण्यावर बंदी घालणे हा योग्य आणि आवश्यक निर्णय होता. मारकुट्या शिक्षकांच्या मनमानी वागण्याला त्यामुळे चाप बसला. मात्र दुसरीकडे शिस्तीची साधने काढून घेतल्यानंतर शिक्षकांना पर्यायी अधिकार, पालकांचे सहकार्य आणि व्यवस्थेचा पाठिंबा देण्यात आपण कमी पडलो. आज अनेक शिक्षक विद्यार्थ्यांना कठोर शब्दांत समज देतानाही दहा वेळा विचार करतात.

कारण शिस्तीच्या प्रयत्नालाच अनेकदा छळाचे स्वरूप दिले जाते. शिक्षक भ्यालेले आणि विद्यार्थी शेफारलेले असे चित्र निर्माण झाले आहे. काही बोलायला जावं तर टोकाचं पाऊल उचलायला पोरं मागं पुढं बघत नाहीत. हल्ली हल्ली पालक पोरांना घाबरून असतात. जुन्या काळातील कठोर शिक्षा आणि ती शिक्षणपद्धती परत आणण्याचा दुराग्रह आमच्या मनात नाही. मात्र शिस्त, जबाबदारी, मर्यादा, मूल्ये, संस्कार, आदर, आपुलकी आणि कर्तव्यभावना यांची पुनर्स्थापना करण्याची गरज नक्कीच आहे.

आजची सर्वात मोठी शोकांतिका म्हणजे समाज मुलांना सर्व काही शिकवत आहे; पण स्वतःवर नियंत्रण ठेवणे, नकार पचवणे, संयम बाळगणे आणि दुसऱ्यांचा आदर करणे या जीवनमूल्यांचे शिक्षण आणि संस्कार देण्यात मात्र कमी पडत आहे. या सगळ्या कोलाहलात मुलांची मनं हळूहळू विझून चालली आहेत. आयुष्यात काहीतरी करून दाखवण्याची जिगरबाज वृत्ती कमी होत आहे.

मुलं वाचत नाहीत अशी तक्रार करणारे शिक्षक आणि पालक वर्षभरात स्वतः किती पुस्तके वाचतात? मुलांनी मोबाईलवर रील्स पाहत बसू नये, अशी अपेक्षा मुलांकडून केली जाते; मात्र मोठी माणसं आपल्या वागण्यातून मुलांसमोर असा काही आदर्श ठेवतात का? मुलांनी रागावर नियंत्रण ठेवावे, मात्र मोठ्यांनी मनाविरुद्ध घडले की आदळआपट करावी, भांडण-तंटे करावेत, मोठ्या आवाजात बोलावे? आयुष्यात यशस्वी व्हायचे असेल तर कठोर परिश्रम केले पाहिजेत, सातत्याने अभ्यास केला पाहिजे, अशा अपेक्षा मुलांकडून करायच्या आणि मोठ्यांनी मात्र त्याच्या विपरीत वागायचे? सचोटी आणि प्रामाणिकपणाने वागण्याची अपेक्षा मुलांकडून ठेवायची आणि संधी मिळेल तेव्हा मोठ्या माणसांनी इतरांना ओरबाडायचे? फसवायचे, असे कसे चालेल?

आजची मुलं बिघडली आहेत, अशी तक्रार शिक्षक आणि पालकांमधून सामान्यपणे ऐकू येते. मात्र आपली मुलं अचानक बदललेली नाहीत. त्यांना घडवणारा समाज बदलला आहे. कुटुंबव्यवस्था बदलली आहे. आजच्या समाजातील एकूण मूल्यव्यवस्था बदलली आहे. समस्यांचे उपाय केवळ शाळांमध्ये शोधून चालणार नाहीत. शाळांनी उपाय शोधले तरी ते तकलादू ठरतील. एक मात्र निश्चित आहे, ते म्हणजे प्रत्येक शाळेमध्ये मुलांच्या मानसिक आरोग्यासाठी आणि भावनिक सुरक्षिततेसाठी समुपदेशक नेमण्याची आवश्यकता आहे. पालक, शिक्षक, समाज, शासन, माध्यमे आणि तंत्रज्ञान क्षेत्र या सर्वांनी मिळून या प्रश्नाचा गांभीर्याने विचार करण्याची वेळ आली आहे. अन्यथा आज शाळांमध्ये दिसणारी हिंसा आणि असंवेदनशीलता उद्या समाजाच्या प्रत्येक स्तरावर दिसू लागेल.

आरसा फोडून उपयोग नाही; चेहरा बदलावा लागेल

राहून राहून मनात तोच प्रश्न डोके वर काढतो. आपण मुलांना घडवत आहोत की नकळत त्यांना बिघडवत आहोत? करिअर आणि अभ्यास यावरील फोकस का कमी होत आहे, विद्यार्थी हिंसक होऊन वाममार्गाला का लागत आहेत, त्यांच्यासमोर असलेल्या असंख्य प्रलोभनांचा त्यांच्या मनावर आणि वर्तनावर नेमका काय परिणाम होतो आहे, याचा गंभीरपणे अभ्यास करण्याची गरज आहे. सामाजिक पालकत्व आपण विसरून गेलो आहोत. ते पुन्हा एकदा नव्यानं निभावण्याची आज गरज आहे. मुलांचे एकूण प्रोफाइल बदललेले आहे. सकाळी मुलं लवकर झोपेतून उठत नाहीत म्हणून शाळेच्या वेळा बदलण्याची मागणी होते. आपण मुलांच्या सवयी बदलायच्या की मुलांसाठी नको इतकी लवचिकता आणायची, हा खरा सवाल आहे. कारण शेवटी मुलं ही समाजाचा आरसा असतात. त्या आरशात दिसणारे चित्र जर आपल्याला अस्वस्थ करत असेल, तर आरसा फोडून उपयोग नाही; चेहरा बदलण्याची तयारी समाजानेच दाखवावी लागेल.

मुरवत-मिरवत बरसला

दरवळत छुमछुमत
थोडा उशीरा आला,
मनभरल्या तन शहारल्या
अवनीस बिलगला...

किती आळवले विनवले
मनवले मृदेने त्याला,
गीत विरहाचे गात
साद घातली तयाला...

अल्लड अवखळ तो
होता कसा विसरला,
दडी मारून कसा
कुठे होता बसला...

डोळ्यात आणून पाणी
आठवते भुई तयाला,
भेगाळल्या नयनातून ती
हळुवार न्याहाळते त्याला...

झिम्माडत भिजवत तो
धरेस हसवत आला,
प्रीत त्याच्या मनातली
मुरवत मिरवत बरसला...

– राजा माळगी

माणसात नाही उरला माणूस ...

मॅनहोलमध्ये पडला माणूस
भ्रष्ट व्यवस्थेत सडला माणूस...

गडावरून कोसळला माणूस
रेल्वेत भोसकला माणूस...

झाडाखाली चिरडला माणूस
लेकीसाठी रडला माणूस...

अत्याचाराने भरडला माणूस
स्वार्थाने लडबडला माणूस...

खुर्चीपाठी दडला माणूस
पैशापाठी पडला माणूस...

विधानसभेत नाही भांडला माणूस
रस्त्यावरही नाही चिडला माणूस ...

माणसासाठी नाही लढला माणूस
माणसात नाही उरला माणूस ...

– महेश म्हात्रे

जस्ट जोकिंग

आम्ही स्पेस टेक्नॉलॉजीचा
वापर करुन रस्ते केल्याचा
फायदा तुम्हाला होतोय...

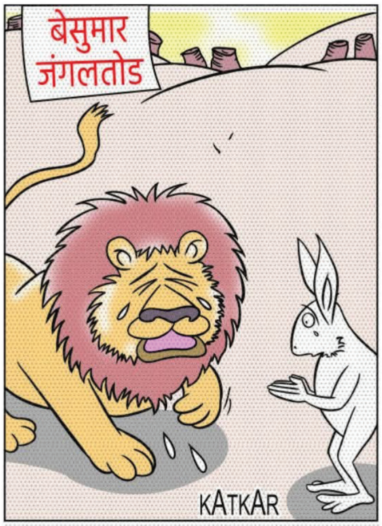

...माझे मानसिक संतुलन
बिघडू लागले आहे. अरे जंगलेच
नष्ट झाल्यावर मी ' जंगलचा राजा '
कसा राहिन ?

अपेक्षेप्रमाणे या कर्तव्यदक्ष
अधिकाऱ्याला थांबवण्यासाठी
भेसळखोरांचे प्रयत्न सुरु
झालेले दिसतात..

अपुनके मुंबईमे मराठी माणूसची
एकमेकांशी लढायची वृत्ती पाहून
मनको बहोत संतोष होता है..

**कॉलेजमध्ये इंग्रजीचा
तास सुरू असतो.
प्रोफेसर : राजू, I am
beautiful या वाक्याचा
भूतकाळ काय होईल ?
राजू : सर, एकदम सोपं आहे,
I am married'!**

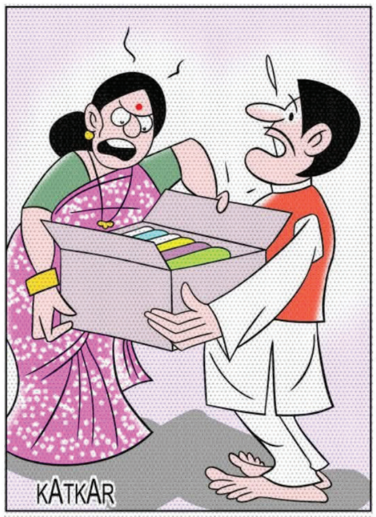

अहो,सध्या ' खोक्यांचा ' सिझन
जोमात असल्याने तुम्ही या खोक्यातून
पुस्तके आणली यावर विश्वास
कोण ठेवणार ?

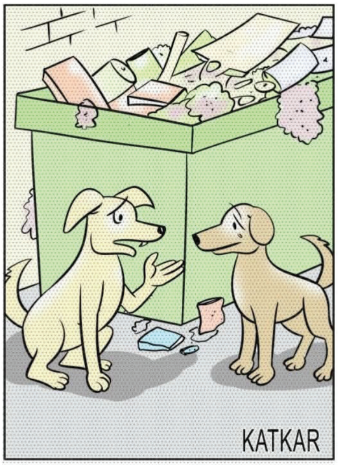

महागाई खूपच वाढलेली दिसतेय..
कारण कचरा कुंडीत आपल्याला
खाण्यासाठी हल्ली काहीही
मिळत नाही...

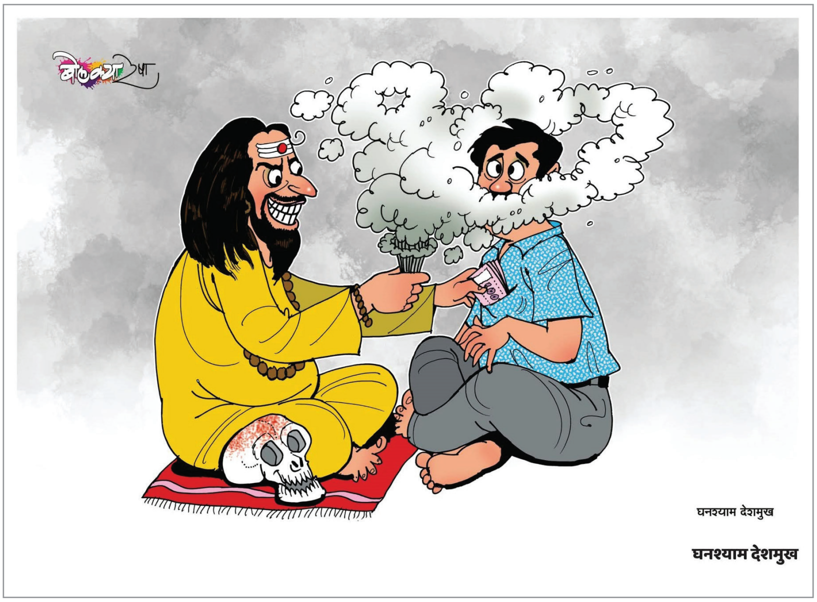

परीक्षेत एक कठीण प्रश्न होता.
अकबराचा जन्म कधी झाला ?
पप्पूने लिहिलं : अकबराचा
जन्म त्यांच्या लहानपणी झाला होता!
तपासणाऱ्या सरांनी खाली
लाल पेनाने लिहिलं –
'आणि तुला शून्य मार्क
तुझ्या बालपणीच मिळत आहेत!'

फळबागांमध्ये घ्या आंतरपिके

पीक-पाणी

काही फळबागा २ ते ३ वर्षे टिकणाऱ्या असतात. यामध्ये केळी, पपई, अननस यांचा समावेश होतो. यांचे लागवड अंतर जादा असते. यामध्ये पहिल्या वर्षी काही हंगामी भाजीपाला पिकांचे आंतरपीक फायदेशीर ठरते. संत्री, मोसंबी, डाळिंब, पेरू, अंजीर या फळबागा दहा वर्षांपेक्षा अधिक टिकतात. त्यांचे उत्पादन २५-३० वर्षांपर्यंत मिळत राहते. अशा बागांतून आंतरपिके घेण्यामुळे अधिक फायदा होतो.

दिलीप पार्लेकर, शेती अधिकारी, क्रांती साखर कारखाना, कुंडल

आंतरपिके घेण्याचे फायदे

- मुख्य फळबागेचे उत्पादन सुरू होईपर्यंतच्या काळात आंतरपिकांपासून आर्थिक कमाई करता येते.
- आपल्याकडील उपलब्ध साधन सामग्रीचा आणि मनुष्यबळाचा पुरेपूर वापर करता येतो.
- उपलब्ध जमीन आणि पाणी यांचा पुरेपूर मोबदला घेता येतो.
- आंतरपिकाच्या लागवडीमुळे जमिनीत सुधारणा घडवून आणता येते.
- आंतरपिकाचा लाभ मुख्य पिकांसाठीही करून घेता येतो.

आंतरपिके निवडताना घ्यावयाची काळजी

- १. आंतरपीक हंगामी आणि कमी कालावधीत तयार होणारे असावे.
- २. त्याची वाढ आणि विस्तार मुख्य फळपिकांना झाकून टाकणारा अगर अडथळा आणणारा नसावा.
- ३. आंतरपिकांमुळे मुख्य पिकावर कीड-रोग यांचा प्रादुर्भाव होणारा नाही अशी त्याची निवड असावी.
- ४. फळबागेची जमीन सुधारेल असे आंतरपीक असावे.

डाळिंबात लावा पपई

- डाळिंबाची लागवड १५ x१० फुटांवर असल्यास त्यामध्ये १५ x ६ फूट अंतरावर पपईची लागवड करता येते. म्हणजेच डाळिंबाच्या दोन ओळींमध्ये पपईची एक ओळ लावता येते. पपई लागवडीनंतर साधारणतः ९ महिन्यांनंतर उत्पादन मिळण्यास सुरवात होते. तैवान ७८६ सारखी पपईची जात असल्यास प्रत्येक झाडाला सरासरी ४० ते ४५ फळे लागतात. म्हणजेच प्रति झाडापासून ५० ते ६० किलो वजनाची फळे मिळू शकतात. एकरी १५ ते १६ टन पपई उत्पादन मिळते.

कोबी, फ्लॉवरचे आंतरपीक ठरते फायदेशीर

सात फुटाच्या उसात तसेच पपई, डाळिंबामध्ये कोबी, फ्लॉवर यांचेदेखील आंतरपीक फायदेशीर ठरू शकते. पावसाळी, रब्बी हंगामामध्ये डाळिंब लागवडीनंतर पहिल्या वर्षी ही आंतरपिके घेऊन एकरी उत्पन्न मिळवता येते. तसेच चवळी किंवा श्रावणी घेवडा या द्विदलवर्गीय भाजीपाला पिकांचे उत्पादन जमिनीची सुपिकता वाढवण्यास मदत करते.

केळीमध्ये फुलकोबी

८ x५ फूट अंतरावर लागवड केलेल्या केळीच्या दोन ओळींमध्ये फुलकोबीचे (फ्लॉवर) आंतरपीक घेता येते. फ्लॉवरचे एकरी १० टनांपर्यंत उत्पादन मिळू शकते. त्यातील उत्पन्नातून केळी पिकातील खर्च कमी होऊ शकतो.

काकडीमध्ये मिरची

फेब्रुवारी महिन्यात चार फुटांचे बेड तयार करून त्यावर दीड फूट अंतरावर काकडीच्या बियांची टोकण करावी. त्यानंतर तीन आठवड्यांनी मिरचीची रोपे दीड फुटांवर लावावीत. काकडीचे एकरी १० टनांपर्यंत उत्पादन मिळू शकते. एका पिकातील उत्पन्नातून दुसऱ्या पिकातील खर्च कमी होऊ शकतो.

केळी पिकात खरबूज

केळीच्या दोन ओळींमध्ये खरबुजाची लागवड करता येते. खरबुजाचे एकरी १० ते १२ टन उत्पादन मिळू शकते. खरबुजातील उत्पन्नातून केळीतील खर्च कमी होतो.

तोंडलीत घ्या मिरची

तोंडली बाग लावल्यानंतर पहिल्या दोन वर्षांपर्यंत त्यामध्ये उन्हाळ्यात ढोबळी मिरची किंवा साध्या (तिखट) मिरचीचे यशस्वी उत्पादन अनेक शेतकरी घेत आहेत. उन्हाळ्यामध्ये कडक सूर्यप्रकाश व जास्त तापमान असते. मात्र तोंडलीचा वेल मंडपावर चढवला असल्याने मंडपाखाली अर्धसावली मिळते. त्यामध्ये मिरचीचे पीक चांगल्या प्रकारे येते. फूलगळीची समस्या कमी होते.

ठोक जलदर वाढीचा पुनर्विचार करा : आमदार अरुण लाड

सुनावणी प्रक्रिया पारदर्शक राबवावी

मुंबई : क्रांतिअग्रणी वृत्तसेवा

महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने (MWRRA) मे २०२६ ते जून २०२९ या कालावधीसाठी ठोक जलदर निश्चित करण्याबाबत सुरू केलेल्या प्रक्रियेमध्ये अनेक गंभीर त्रुटी आहेत. त्यामुळे सहकारी पाणीपुरवठा संस्था, औद्योगिक ग्राहक, स्थानिक स्वराज्य संस्था, कृषी पंपधारक व सर्वसामान्य ग्राहकांवर अन्याय होण्याची शक्यता असल्याचा गंभीर मुद्दा पुणे पदवीधर मतदारसंघाचे आमदार अरुण लाड यांनी मुंबई येथे विधानपरिषदेत उपस्थित केला.

आमदार लाड यांनी सांगितले की, जलदर निश्चित करण्यापूर्वी सर्व संबंधित ग्राहकांकडून हरकती व सूचना मागवून विभागनिहाय सुनावणी घेणे आवश्यक असताना अनेक ठिकाणी त्या प्रक्रियेची पुरेशी माहिती संबंधित ग्राहकांपर्यंत पोहोचलेली नाही. त्यामुळे अनेकांना हरकती नोंदविण्याची संधीच मिळालेली नाही. जलसंपदा विभागाने ही प्रक्रिया अधिक पारदर्शक व सर्वसमावेशक करण्याची आवश्यकता असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले.

याशिवाय, औद्योगिक ग्राहक, स्थानिक स्वराज्य संस्था (घरगुती पाणीपुरवठा), कृषी पंपधारक तसेच सहकारी पाणीपुरवठा संस्थांना जलदर वाढीचा कार्यकारी सारांश व नवीन दरांची सविस्तर माहिती वेळेत उपलब्ध न झाल्यामुळे त्यांना भूमिका प्रभावीपणे मांडता आलेली नाही, अशी बाबही त्यांनी निदर्शनास आणून दिली.

तसेच, जलदर निश्चित करताना केवळ नवीन सिंचन क्षेत्राचा आधार न घेता, मार्च २०२२ पूर्वीप्रमाणे प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र व पिकांच्या स्वरूपावर आधारित दर निश्चित करावेत. नवीन सिंचन क्षेत्रामुळे हंगामी पिकांचा विचार न होता अन्यायकारक दर आकारले जाणार असल्याने शेतकरी व पाणी वापर संस्थांमध्ये तीव्र असंतोष निर्माण झाल्याचे त्यांनी सभागृहाच्या निदर्शनास आणून दिले.

''१८ जून २०२६ रोजी प्रस्तावित करण्यात आलेले नवीन जलदर हे मार्च २०२२ मधील दरांच्या तब्बल १३ पट अधिक असल्याने ते सहकारी पाणीपुरवठा संस्था आणि वैयक्तिक कृषी पंपधारकांसाठी अत्यंत आर्थिकदृष्ट्या असह्य ठरणार आहेत. त्यामुळे या दरवाढीचा तातडीने पुनर्विचार करावा.''

या संपूर्ण प्रकरणाकडे शासनाचे दुर्लक्ष होत असल्याने राज्यभरातील जलग्राहकांमध्ये असंतोषाची भावना निर्माण झाली आहे. ग्राहकांना न्याय मिळावा, जलदर वाढीचा निर्णय फेरविचारासाठी ठेवावा आणि हरकती व सूचना मांडण्यासाठी पुरेशी संधी उपलब्ध करून द्यावी, अशी मागणी लाड यांनी केली. तसेच या विषयावर शासनाने तातडीने सकारात्मक भूमिका घेऊन आवश्यक ती कार्यवाही करावी, अशी अपेक्षाही त्यांनी व्यक्त केली.

परीक्षा पेपर फुटीबाबत सरकारने कायदे कडक करावेत : आ. लाड

मुंबई : क्रांतिअग्रणी वृत्तसेवा

राज्यात नीट (NEET) परीक्षेच्या पेपरफुटीची घटना ताजी असतानाच शिक्षक पात्रता परीक्षा (TET) पेपरफुटीचा प्रकार समोर आल्याने परीक्षा व्यवस्थेच्या विश्वासार्हतेवर गंभीर प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले आहे. या पार्श्वभूमीवर दोषींवर कठोर कारवाई करून भविष्यात अशा घटना टाळण्यासाठी कायदे अधिक सक्षम करण्याची मागणी आमदार अरुण लाड यांनी महाराष्ट्र विधानपरिषदेत केली.

यावेळी आ. लाड म्हणाले की, नीट पेपरफुटीनंतर देशभरात तीव्र संताप व्यक्त झाला होता. त्या घटनेनंतर प्रत्येक स्पर्धा व पात्रता परीक्षेच्या नियोजनात अधिक दक्षता घेणे अपेक्षित होते. मात्र, त्यानंतरही टीईटी परीक्षेचा पेपर फुटल्याने विद्यमान यंत्रणा आणि कायद्याच्या प्रभावी अंमलबजावणीवर प्रश्न निर्माण झाला आहे.

केवळ गुन्हे दाखल करून उपयोग नाही, तर दोषींना कठोर शिक्षा होणे आवश्यक आहे. राजस्थानमध्ये पेपरफुटी प्रकरणांमध्ये जन्मठेपेच्या शिक्षेची तरतूद केल्यानंतर अशा घटनांवर मोठ्या प्रमाणात आळा बसल्याचे दिसून आले आहे. महाराष्ट्रातही अशा प्रकारांना प्रतिबंध घालण्यासाठी अधिक कठोर कायदे आणि प्रभावी अंमलबजावणीची गरज असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले.

यावर उत्तर देताना राज्याचे शालेय शिक्षण मंत्री दादा भुसे यांनी सांगितले की, पोलिसांनी मिळालेल्या गुप्त माहितीच्या आधारे हे प्रकरण उघडकीस आणले आहे. या प्रकरणाच्या सखोल चौकशीसाठी मुख्यमंत्री यांच्या निर्देशानुसार विशेष तपास पथक (SIT) स्थापन करण्यात आले आहे. दोषींवर लवकरात लवकर कठोर कारवाई केली जाईल. तसेच भविष्यात अशा घटना रोखण्यासाठी विद्यमान कायद्यात आवश्यक बदल करण्याबाबत शासन गांभीर्याने विचार करत आहे.

मुंबईतील धरणे आंदोलनास दिला पाठिंबा

मुंबई येथील आझाद मैदानावर महाराष्ट्र राज्य युवा शारीरिक शिक्षण शिक्षक महासंघ तथा सहयोगी शारीरिक शिक्षण शिक्षक संघटना यांच्या संयुक्त विद्यमाने शारीरिक शिक्षण संचालक व ग्रंथपाल पदभरतीच्या मागण्यांसाठी बेमुदत आमरण उपोषण सुरु आहेत. तसेच खासगी प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षक समन्वय संघ, महाराष्ट्र राज्य यांच्यावतीने विविध मागण्यांसाठी सुरू धरणे आंदोलन सुरु आहे. आ. अरुण लाड यांनी येथे भेट देऊन आंदोलकांशी संवाद साधला. या दोन्ही आंदोलनाला पाठिंबा व्यक्त करत आंदोलकांच्या मागण्यांबाबत लवकरात लवकर सकारात्मक निर्णय मिळावा, ही अपेक्षा व्यक्त केली.

पलूस मिनी एमआयडीसीतील भूखंड इतर उद्योगांना मिळणार

आ. लाड यांच्या मागणीची दखल घेत उद्योगमंत्री यांनी दिला निर्णय

मुंबई : क्रांतिअग्रणी वृत्तसेवा

पलूस तालुक्यातील उद्योगवाढीला मोठी चालना देणारा महत्त्वपूर्ण निर्णय राज्य शासनाने घेतला. अतिरिक्त पलूस औद्योगिक क्षेत्रातील उपलब्ध असलेले सुमारे १ लाख चौरस मीटर क्षेत्र द्राक्ष व अन्न प्रक्रिया उद्योगांसाठीच्या आरक्षणातून मुक्त करून सर्वसाधारण उद्योगांसाठी खुले करण्यास मंजुरी दिली. त्यामुळे अभियांत्रिकीसह विविध प्रकारच्या उद्योगांना या ठिकाणी भूखंड उपलब्ध होण्याचा मार्ग मोकळा झाला आहे.

विधानपरिषदेत आमदार अरुण (अण्णा) लाड यांनी केलेल्या मागणीची दखल घेत उद्योगमंत्री यांनी हा निर्णय जाहीर केला. विधानपरिषदेच्या पावसाळी अधिवेशनात आमदार अरुण लाड यांनी पलूस औद्योगिक वसाहतीतील विविध समस्यांकडे शासनाचे लक्ष वेधले होते. जवळपास ५० वर्षांपूर्वी स्थापन झालेल्या या औद्योगिक वसाहतीत सध्या सुमारे १६० उद्योग कार्यरत आहेत. त्यापैकी बहुतांश अभियांत्रिकी उद्योग आहेत. नवीन उद्योग सुरू करण्यासाठी जागा उपलब्ध नसल्याने पलूस, रामानंदनगर आणि सांडगेवाडी परिसरात नवीन औद्योगिक क्षेत्र उपलब्ध करून देण्याची मागणी त्यांनी केली.

त्यांनी औद्योगिक वसाहतीतील रस्त्यांची दुरवस्था, अपुऱ्या सुविधा, वाढलेले वीजदर, पथदिव्यांचा अभाव, नगरपालिका स्तरावरील दुर्लक्ष तसेच सांडगेवाडी येथे वाईन पार्कसाठी आरक्षित असलेले क्षेत्र इतर उद्योगांसाठी खुले करण्याची उद्योजकांची सातत्यपूर्ण मागणी शासनासमोर मांडली. या निर्णयामुळे स्थानिक युवकांना मोठ्या प्रमाणात रोजगाराच्या संधी उपलब्ध होतील, असेही त्यांनी नमूद केले.

यावर उद्योगमंत्र्यांनी सांगितले की, पलूस येथील खासगी

आ. अरुणअण्णा लाड यांच्या पाठपुराव्याला यश

पलूस तालुक्यात नवीन उद्योगांसाठी जागेचा प्रश्न अनेक वर्षांपासून प्रलंबित होता. स्थानिक उद्योजक, औद्योगिक वसाहत सोसायटी आणि विविध उद्योग संघटनांकडून सांडगेवाडी येथील वाईन पार्कमधील आरक्षित क्षेत्र सर्वसाधारण उद्योगांसाठी खुले करण्याची मागणी सातत्याने होत होती. या मागणीची दखल घेत आमदार अरुण (अण्णा) लाड यांनी विधानपरिषदेत लक्षवेधी सूचना मांडून शासनाकडे ठोस भूमिका घेण्याची मागणी केली. त्यांच्या सातत्यपूर्ण पाठपुराव्यानंतर अतिरिक्त पलूस औद्योगिक क्षेत्रातील उपलब्ध १ लाख चौरस मीटर क्षेत्र सर्वसाधारण उद्योगांसाठी खुले करण्याचा निर्णय जाहीर झाला. त्यामुळे पलूस तालुक्यातील औद्योगिक विस्ताराचा मार्ग मोकळा होणार आहे. स्थानिक उद्योजकांच्या दीर्घकाळ प्रलंबित असलेल्या मागणीला अखेर न्याय मिळाल्याची भावना उद्योग क्षेत्रातून व्यक्त होत आहे.

औद्योगिक विकासाला चालना

या निर्णयामुळे पलूस तालुक्यातील औद्योगिक विकासाला नवी गती मिळणार आहे. अभियांत्रिकी, मशिनरी, फॅब्रिकेशन, मेटल वर्क तसेच इतर उत्पादन क्षेत्रातील उद्योगांना मोठा दिलासा मिळणार आहे. परिणामी स्थानिक स्तरावर गुंतवणूक वाढण्याबरोबरच रोजगारनिर्मितीलाही चालना मिळेल, अशी अपेक्षा व्यक्त होत आहे.

औद्योगिक वसाहतीतील काही प्रश्न महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाच्या (एमआयडीसी) अखत्यारित येत नसले तरी सांडगेवाडी येथील वाईन पार्कबाबत महत्त्वाचा निर्णय घेण्यात आला आहे. सन २००१ च्या द्राक्ष प्रक्रिया उद्योग धोरणानुसार विकसित करण्यात आलेल्या या क्षेत्रात सुरुवातीला केवळ द्राक्ष प्रक्रिया उद्योगांना परवानगी होती. त्यानंतर २०१५ मध्ये अन्न प्रक्रिया उद्योगांनाही भूखंड वाटप करण्यास मान्यता देण्यात आली.

मात्र, अभियांत्रिकी व इतर उद्योगांकडून वाढती मागणी लक्षात घेऊन एमआयडीसीच्या संचालक मंडळाने २४ मार्च २०२६ रोजी झालेल्या बैठकीत अतिरिक्त पलूस औद्योगिक क्षेत्रातील उपलब्ध १ लाख चौरस मीटर क्षेत्र सर्वसाधारण औद्योगिक वापरासाठी खुले करण्याचा निर्णय घेतला आहे. यानुसार प्रचलित धोरणानुसार पात्र उद्योजकांना भूखंडांचे वाटप करण्यात येणार आहे.

शासनाच्या माहितीनुसार, अतिरिक्त पलूस औद्योगिक क्षेत्रात एकूण ७१ औद्योगिक व एक व्यापारी भूखंडांचे नियोजन करण्यात आले आहे. त्यापैकी ४१ औद्योगिक भूखंडांचे वाटप झाले आहे. तर पलूस मिनी औद्योगिक क्षेत्रातील सर्व ११ औद्योगिक व तीन व्यापारी भूखंडांचे वाटप यापूर्वीच पूर्ण झाले आहे. अतिरिक्त पलूस व पलूस (मिनी) औद्योगिक क्षेत्रात रस्ते, पाणीपुरवठा, पथदिवे आदी आवश्यक पायाभूत सुविधा उपलब्ध असल्याचेही उद्योगमंत्र्यांनी स्पष्ट केले.

पदवीधर वेतनश्रेणीबाबत राज्यातील शिक्षकांना न्याय द्यावा : आ. लाड

मुंबई : क्रांतिअग्रणी वृत्तसेवा

राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्था व खासगी अनुदानित शाळांमध्ये ६ वी ते ८ वीमध्ये अध्यापन करणाऱ्या प्रशिक्षित पदवीधर शिक्षकांना सरसकट पदवीधर वेतनश्रेणी लागू करून त्यांना न्याय देण्यात यावा, अशी महत्त्वपूर्ण मागणी पुणे विभाग पदवीधर मतदारसंघाचे आमदार अरुण लाड यांनी महाराष्ट्र विधानपरिषदेत शालेय शिक्षण मंत्र्यांचे लक्ष वेधत केली.

यावेळी लाड यांनी सांगितले की, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाच्या १३ ऑक्टोबर २०१६ रोजीच्या शासन परिपत्रकानुसार उच्च प्राथमिक स्तरावर (इयत्ता ६ वी ते ८ वी) गणित-विज्ञान, भाषा आणि सामाजिक शास्त्र या विषयसंवर्गातील प्रत्येक विषयासाठी किमान एक प्रशिक्षित पदवीधर अर्हताधारक शिक्षकाची नियुक्ती करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. त्यानुसार राज्यातील अनेक प्राथमिक शिक्षकांची नियुक्ती करण्यात आली.

मात्र, या प्रशिक्षित पदवीधर शिक्षकांपैकी केवळ सुमारे एकतृतीयांश (१/३) शिक्षकांनाच सेवाज्येष्ठतेनुसार पदवीधर वेतनश्रेणीचा लाभ मिळाला आहे. उर्वरित शिक्षकांना समान काम करूनही समान वेतन मिळत नसल्याने त्यांच्यावर अन्याय होत असल्याचे त्यांनी निदर्शनास आणून दिले.

या संदर्भात संबंधित शिक्षकांनी मुंबई उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठात याचिका दाखल करून 'समान काम – समान वेतन' या तत्त्वानुसार सर्व विषयांच्या शिक्षकांना पदवीधर वेतनश्रेणी लागू करण्याची मागणी केली होती. न्यायालयानेही याचिकाकर्त्यांच्या बाजूने निर्णय दिल्यामुळे राज्य शासनाने या निर्णयाची प्रभावी अंमलबजावणी करून सर्व पात्र शिक्षकांना पदवीधर वेतनश्रेणी लागू करावी, अशी मागणी आमदार लाड यांनी केली.

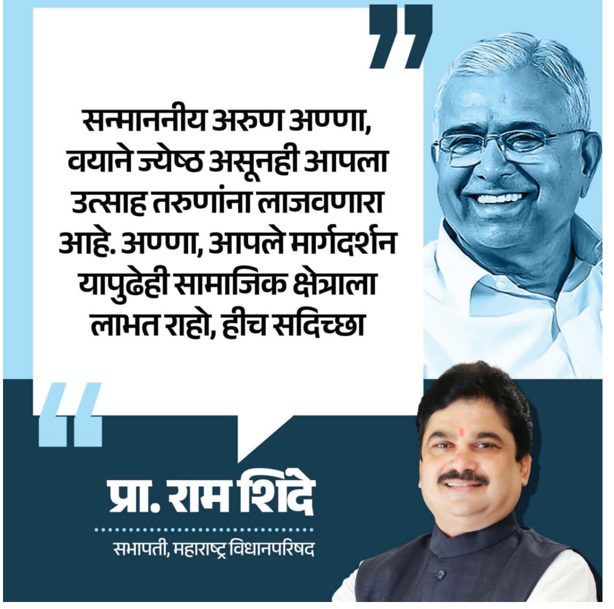

सन्माननीय अरुण अण्णा, आपणास क्रांतिअग्रणी जी. डी. बापू लाड यांचा समृद्ध आणि प्रेरणादायी वारसा लाभला आहे. आपण शिक्षण आणि सहकार क्षेत्रात उल्लेखनीय योगदान देत आहात.

शिक्षक संघटनांचा पाठपुरावा

शिक्षक संघटनांकडूनही या प्रश्नावर सातत्याने पाठपुरावा करण्यात येत आहे. न्यायालयाच्या निकालाचा विचार करून राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्था व खासगी अनुदानित शाळांमधील ६ वी ते ८ वीमध्ये अध्यापन करणाऱ्या सर्व पात्र प्रशिक्षित पदवीधर शिक्षकांना सरसकट पदवीधर वेतनश्रेणी लागू करण्याबाबत शासनाने तातडीने निर्णय घ्यावा, अशी आग्रही भूमिका आमदार अरुण लाड यांनी विधानपरिषदेत मांडली.

धोकादायक वीज वितरण व्यवस्था बदलण्याची विधान परिषदेत मागणी

मुंबई : क्रांतिअग्रणी वृत्तसेवा

सांगली जिल्ह्यातील महावितरणच्या वीज वितरण व्यवस्थेची धोकादायक स्थिती लक्षात घेऊन आमदार अरुण लाड यांनी महाराष्ट्र विधानपरिषदेत लक्षवेधी सूचना सादर केली आहे. जिल्ह्यातील जीर्ण वीज वाहिन्या, उघडे व धोकादायक ट्रान्सफार्मर (रोहित्र), गंजलेले व झुकलेले वीज खांब, झाडांच्या फांद्यांतून जाणाऱ्या लटकणाऱ्या वाहिन्या आणि वारंवार होणारे तांत्रिक बिघाड यामुळे शेतकरी व नागरिकांच्या जीवितासह शेतीचेही मोठे नुकसान होत असल्याचा गंभीर मुद्दा त्यांनी उपस्थित केला.

आ. अरुण लाड यांनी सांगितले की, सांगली जिल्ह्यातील सुमारे २,२०० हून अधिक ट्रान्सफार्मरपैकी अनेक डीपी अत्यंत धोकादायक अवस्थेत आहेत. जिल्ह्यातील २०० हून अधिक गावांमध्ये २५ ते ३० वर्षांपूर्वी बदलणे आवश्यक असलेल्या वीज वाहिन्या आजही १९६२ ते १९७० या कालावधीत उभारलेल्या जुन्याच वाहिन्यांवर सुरू आहेत. त्यामुळे वीजपुरवठा वारंवार खंडित होणे, कमी दाबाने वीज मिळणे आणि तांत्रिक बिघाड वाढणे, अशा समस्यांना नागरिकांना सामोरे जावे लागत आहे.

लटकणाऱ्या वीज वाहिन्यांमुळे ऊस, द्राक्षबागा व इतर पिकांचे नुकसान होत असून शॉर्टसर्किटमुळे उभ्या पिकांना आग लागण्याच्या घटनाही वारंवार घडत आहेत. खराब पिन इन्सुलेटर, निकृष्ट साहित्य आणि देखभालीअभावी अनेक ठिकाणी वीज खांबांमध्ये विद्युत प्रवाह उतरत असल्याने अपघातांचा धोका वाढला आहे.

विशेषतः ईश्वरपूर व विटा परिसरातील ३०० हून अधिक डीपी दयनीय अवस्थेत आहेत. बहुतांश डीपी बॉक्सची दारे व फ्युज नसल्याने ते उघडे पडले आहेत. ही परिस्थिती नागरिकांच्या सुरक्षेसाठी धोकादायक असल्याचे आ. लाड यांनी निदर्शनास आणून दिले.

महावितरणने वीज वितरण व्यवस्थेच्या मूलभूत सुविधांच्या देखभाल व दुरुस्तीकडे तातडीने गांभीर्याने लक्ष देऊन जीर्ण वीज वाहिन्या बदलणे, धोकादायक ट्रान्सफार्मर व डीपी सुरक्षित करणे, झुकलेले खांब बदलणे तसेच संपूर्ण यंत्रणेचे आधुनिकीकरण करण्यासाठी विशेष मोहीम राबवावी, अशी मागणी त्यांनी शासनाकडे केली. याबाबत शासनाने तातडीने ठोस उपाययोजना करून सांगली जिल्ह्यातील वीज वितरण व्यवस्था सुरक्षित व सक्षम करावी, अशी मागणीही त्यांनी केली.

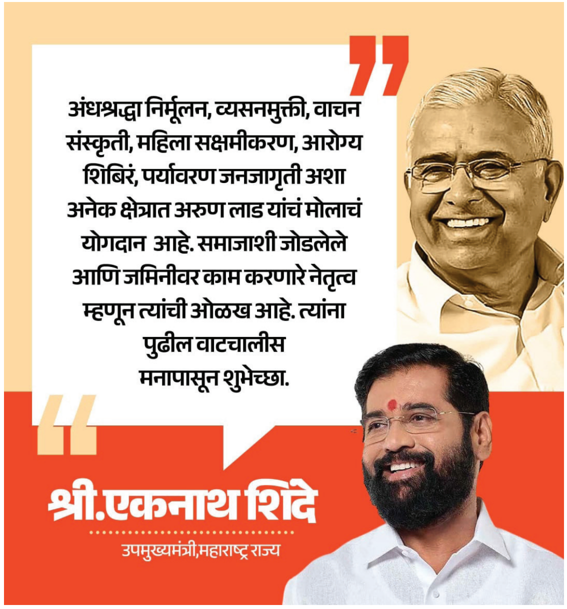

सन्माननीय अरुण लाड हे सांगली जिल्ह्यातील शेती, सहकार, शिक्षण आणि समाजकारण या क्षेत्रात सातत्याने काम करणारे एक अभ्यासू चेहरा म्हणून त्यांची ओळख आहे. सहकारी साखर कारखाना, शिक्षण संस्था, पाणी पुरवठा सहकारी संस्था यांच्या माध्यमातून जिल्ह्यातील नागरिकांची सेवा त्यांनी केली आहे.

तपशील	रक्कम (रुपयांमध्ये)
पतीची मासिक बचत	15,000
पत्नीची मासिक बचत	15,000
एकूण मासिक SIP	30,000
वार्षिक स्टेप-अप	10%
गुंतवणूक कालावधी	10 वर्षे
अपेक्षित वार्षिक परतावा	12%
एकूण गुंतवणूक	57,37,473
अंदाजे परतावा	43,85,506
अंतिम निधी	1,01,22,979

पत्रव्यवहाराचा पत्ता : संपादक, **'क्रांतिअग्रणी पर्व'** पाक्षिक, मु.पो. कुंडल - 416 309. ता. पलूस, जि. सांगली (महाराष्ट्र)

हे पाक्षिक संपादक चंद्रकांत लक्ष्मण रोकडे, प्रकाशक उमेश दत्तात्रय पेटकर, मालक अशोक पांडूरंग पवार यांनी मुद्रक लक्ष्मी प्रिंटिंग प्रेस, कुंडल यांचेकडे छापून कुंडल ता. पलूस, जि. सांगली येथून प्रसिध्द केले.

RNI No.: MAHMAR/2008/24954
RND/53/KRANTIAGRANIPARV/2025
SGL/53/2025-2027